

Anul I.

Nro 23.

Foi'a basericésca.

Organu

pentru cultura religioasa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

10 Decembre 1883.

Cuprinsulu:

Fundatiunile nostre archidiececane. — Ciclulu de Fresco picturi in baseric'a votivala din Vien'a. — Esplicarea psalmului 50 dupa P. Paulu Segneri. — Martiriulu cá argumentu alu divinitatei religiei crestine. — Impedimentulu disparitatei cultului. — Vitinla Concubinatalui in poporulu nostru. — Una promisiune. — Varietati.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1883.

Tipografia Seminariului gr-cat. in Blasiu.

Fundatiunile noastre archidiececane.

Nu este scopulu nostru cu ocasiunea acést'a a aduce la cunosctința publicului cetitoru unu raportu detaiatu despre starea actuala a fundatiunilor noastre archidiececane. Asia ceva nice nu se tiene de noi, si afóra de ace'a clerulu si poporulu archidiececanu cunosce starea fundatiuniloru in unulu fia-care anu din raportulu publicatu prin cercularie de catra Prea Veneratulu Ordinariatu. Ce voimu noi este a ne ocupá pucinu cu una trasura principala a istoriculu loru, fiendu-cá numai atunci le vomu poté pretiu si asemená cu ale altor'a asia precum se cuvine. Éra de alta parte a indicá in pucine cuvinte natur'a loru, carea la pucini le este cunoscuta, din care causa apoi unii le tragu in cadrulu unoru combinatiuni relative la modulu de administratiune, in cari conformu naturei loru nu potu avé locu la nice unu casu.

In ainte de ce amu face acést'a lasamu se urmeze mai antáiu in cifre apossimative starea fundatiuniloru noastre archidiececane, dupa cum s'au publicatu in Nr. 92 din Observatoriulu, adaugundu si coregundu la capetu ce'a ce este de adausu si coresu. Aceste suntu:

„Fondurile remase prin testamentu dela episcopulu *Joanu Bobu* mortu in an. 1830. 565,000 fl.

Fondulu numitu alu monastirei hieromonachiloru *Basiliti*, adeca alu scóleloru 500,000 fl.

Fondulu lasatu prin testamentu de nemuritoriulu dr. med. *Simionu Ramontiai* pentru stipendii 80,000 fl.

Fondulu seminariulu de clerici 400,000 fl.

Fondulu remasu prin testamentu dela mitropolitulu *Alesandru St. Siulutiu* crescuse pana in an. 1882 la 380,334 fl. 18 cr.

Unu altu fondu separatu alu clerulu de miru 48,000 fl.

Fondulu prectiloru neputintiosi, alu veduveloru si orfaniloru de preoti (31 Decembre 1882) 88,606 fl. 15 cr.

Unu fondu scolasticu separatu (1882) 17,305 fl. 88 $\frac{1}{2}$ cr.

Fondulu testatu alu canoniculu *Constantinu Abutanu* pentru stipendii 10,507 fl. 68 cr.

Fondulu testatu de canoniculu *J. Chirila* pentru acelasu scopu 5,476 fl. 78 cr.

28 fonduri private, fia-care cu destinatiunea loru administrate de catra capitulu faceáiu la 31 Decembre 1881. 44,447 fl. 25 cr.

Sum'a totala 2.139,778 fl. 02 $\frac{1}{2}$ cr.

S'ar' mai adaoge aici inca si alte câteva fonduri intemeiate numai in anii din urma, precum este celu de pensuni dela scólele normali de 1200 fl. alu reuniunei pentru ajutorarea basericelor serace numai de 583 fl. 48 cr., alu premiiloru, alu gimnasticeii etc. care crescu incetu din colecte.

Fondulu tipografiei seminariulu restaurate frumosu in ainte cu vre-o optu ani nu-lu cunoșcemu exactu, de ace'a nu l'amu trecutulu la fondurile mai mari, ni se spune inse, cá acel'a trece preste 40 de mii fl. v. a.

Fondulu asia numitului capitulu de canonici infintiatu pre la inceputulu acestui seculu cu 7 canonici, la cari s'au mai adaosu 3 in dillele metropolitului Al. St. Siolutiu cá se fia 10, nu l'amu vediutu publicatu nicairi, ce'a ce se explica asia, cá acea corporatiune basericésca dispune de averea sa cá ori-care proprietariu privatu, ace'a inse nu póte se steá din nu sciu ce fonduri mari, precum se póte judecă din venitului anuale fórte modestu alu fia-carui canonicu."

La aceste adaugemu, cá mai existu inca mai multe fonduri, cari in conspectulu acest'a nu suntu amintite. Asia nu este amintitu fondulu scolei de fetitie, fondulu basericei catedrale, fondulu Escellentiei Sale actualului Metropolitu, nu suntu amintite mai multe fonduri de stipendii, precum fondulu Clainianu, Vaidaianu, Hirschianu s. a. precum nice fondurile facute de unii Canonici pentru mai multi preoti din diverse parochie, fonduri de ale fundatoriloru, ce suntu inca in vietia s. a. De coresu la cele díse in Observatoriulu nu avemu alt'a, decátu, cá ce atinge dominiile fundationali, din cele 9 dominie ale fundatiuniloru archidiecesane numai celu din Blasiu este donatiune imperatésca, éra celelalte tote suntu cumperate.

Deca la sum'a de mai susu dupa Observatoriulu se mai adaugu si fundatiunile omise in ace'a foia si amintite de noi, precum si pretiulu dominiului metropolitanu, atunci sum'a toturoru fundatiuniloru archidiecesane cu calculu arossimativu trece preste 3 milioane fl. v. a.

Facia cu fundatiunile altoru confesiuni este sum'a acést'a desi considerabila, totusi micutia. Déca consideramu inse istoriculu, cum s'au castigatu sum'a acést'a, atunci de securu, cá potemu stá facia cu ori ce alta confesiune din regatulu nostru, si nu se va gasi un'a, care in asta privintia se se pota baremu pre departe asemená cu noi. Este cunoscutu, p. e. cá tote celelalte confesiuni diverse de a nostra din regatulu Ungariei, afora de cea gr. orientala romana, dispunu de averi, ce le au castigatu nu ieri seau alalta ieri, ci in ainte de acésta cu sute de ani, asia cátu singuru lungimea tempului, de cându au inceputu, ar' fi de ajunsu pentru a explica marimea loru. Cum stá inse lucrulu cu noi? Noi nu potemu díce, cá avemu avere de sute de ani, cá in ainte de unire nu amu avutu absolutu nemicu. Ci din contra noi si dupa unire numai tárdtu amu inceputu a cugetá la asecurarea materiala a basericei, fiendu-cá multu tempu amu asteptatu tote totu dela statu, asia cátu inca nu e unu séculu, decându amu inceputu cu fundatiunile, si totusi relativu avemu mai multu cá celelalte confesiuni, cari de sute de ani totu aduna. Afora de ace'a tote confesiunile amintite mai susu si au castigatu averile cele colossali nu prin crutiari, ci in cea mai mare parte le au capetatu dela statu in tempii trecuti. Noi inse nu amu capetatu afora de dominiulu din Blasiu nemicu altu ceva dela statu, ci totu ce avemu, este castigatu prin crutiare din partea fundatoriloru nostri si prin una vietia de multe ori austera. Singure impregiurarile aceste doue si inca ne areta destulu, cu cátu stámu noi mai pre susu cá alte confesiuni in privinti'a fundatiuniloru, si cu cátu este meritulu nostru mai mare cá a loru. Ce vomu díce, deca vomu considerá si impre-

giurarea ace'a, că celelalte confesiuni din cestiune numera și au numeratu între fideliu loru barbati de pusetiune înalta și cu avere forte mare, precum principii și nobili, cari prin legatele loru pii au datu contingentulu celu mai momentosu la averile și fundatiunile loru. La noi inse lucrulu stă chiaru din contra. Noi nobilime însemnata nu amu avutu, și nice alti barbati de pusetiune asia înalta și avere asia colosala, cătu cu legatele loru pii se fia înmultitu fundatiunile nostre în modu considerabilu. Ci la noi mai numai episcopii și alti barbati din clerulu mai înaltu au facutu mai tote fundatiunile, și inca și acestia subtragundusi asia dfeundu dela gura. Pre cându la altii factorii fundatori ai averiloru basericesci suntu forte multi, și de avere mare, asia cătu ce au datu pentru baserica, au datu mai numai din superfluu, pre atunci la noi suntu forte pucini, și si aceia au datu asia dfeundu din denariulu veduvei. A cui este dăra meritulu mai mare? În urma nu un'a din celelalte confesiuni au pusu sarcini și pre poporu la crescerea fundatiuniloru, și multe, precum cea luterana, dispuu de unu poporu, care pote suportă sarcini mari în privinti'a acést'a. La noi acést'a nu s'a întemplatu de cătu forte pucinu, și chiaru și cându s'ar' fi întemplatu, la nice unu casu nu ar' fi fostu întregu poporulu nostru în stare se suporte una atare sarcina. Și totusi ni amu adunatu fundatiuni relative frumose că si ele. Nu mai amintimur nemicu de alte piedeci nenumerate, ce ne au statu noue în cale, și de cari mai tote celelalte confesiuni nu numai că nu au sciutu nemica, dăra nice idea nu potu se aiba despre ele, fiendu-că ele au traitu în impregiurari totu de a un'a mai favorabili că noi. Numai deca le vomu luă tote aceste în considerare, numai atunci vomu vedé și vomu sci pretiuu adeveratulu nostru meritulu, și nu ne vomu mai consideră totu de a un'a că forte pucinu facia cu altii. Din contra atunci vomu vedé, că considerandu lucrulu dupa adeveratele principie ale dreptatei, altii aru poté se invetie dela noi. Nu le dîcemu aceste dora pentru-că se escitamu cumva ver una superbia neiertata, ci o dîcemu, că se ne dedamu a ne cunosce pre noi insine asia precum se cuvîne, se ne dedamu a nu pretiuu pre altii prea multu, și pre noi a ne despretiuu, ce'a ce la noi se întempla nu odata deschidienduse calea totu de a un'a prin acést'a la unu pessimismu desperatu: Nu avem noi, ce e dreptu, fundatiuni asia grandiose că alte confesiuni, inse ce'a ce avem noi este castigatu cu sudori de sange, și cu acést'a stamu mai susu cu multu că altii. Că în urma totusi mai mare meritulu și mai multa putere de vietia areta acel'a, care si a castigatu averea cu truda, că acel'a care a eredito. Se mergemu numai totu pre calea acést'a, că va veni securu tempulu, candu si cu cantitatea fundatiuniloru vomu ajunge pre celi ce astădi stău susu preste noi, că noi amu datu probe la tota lumea, că suntemu în stare.

Alta cestiune cu privire la fundatiunile nostre atinge natur'a loru. Modululu administrarei celoru mai multe din fundatiunile amintite mai susu este ficsatu și determinatu parte prin dreptulu basericescu universalu precum p. e.

a capitolului si a seminarului, parte prin literele fundacionali a fundatorilor respectivi, precum fondulu clerului, fondulu de instructiune s. a. Numai tare pucine suntu, a caroru modu de administrare pote fi supusu schimbariloru. De aci se vede, că la noi la nice unu casu nu se pote introduce modulu acel'a de administrare că la gr. orientali, care este totu odata si modulu administrarei asia numite constitutionali. Acest'a pentru-că la gr. or. nu esista determinatiunile acele cu privire la administratiune nice in dreptulu universalu, căce eli dreptulu resariteanu anticu in punctulu acest'a si in multe altele l'au parasitu cu totul si s'au luat dupa protestanti, nice in literele fundacionali ale fundatoriloru că la noi. Ma nice acel'a, care este la romano-catolicii din Ardealu prin asia numitulu statu catolicu la noi nu se pote introduce. Acest'a pentru-că nice statulu catolicu nu administrăză tote fundatiunile fora deosebire, ci numai una clase anumita. Clasea acést'a inse la noi este asia de mica si neinsemnata, cătu ar' fi unu lucru cam nepracticu a formá pentru ele numai unu mecanismu atâtu de complicatu si scumpu, cum este statulu catolicu alu romano-catoliciloru din Ardealu. Éra clasele celelalte, ce la rom. catolici nu se administrăză prin statulu catolicu, acele nice la noi nu se potu administrá. Principiele aceste au valore si in diecesele sufragane că si in archidieceasa.

In baseric'a nostra in decursulu tempului prin dreptulu universalu, prin dispusetiunile fundatoriloru, prin determinarile donatoriloru si prin altele s'a formatu una specie de pracsă, unu specie de codice pentru administrarea fundatiuniloru, care l'amu poté numi: *dreptulu administrativu-fundationalu alu bisericeii noastre*, si care se pote perfectoná, ce e dreptu, inse nu si resturná cu totul. Din codicele acest'a, ce la noi are valore de lege, vomu publicá si noi in anulu venitoriu ceva, că se ne dedamu a ne studiá trecutul si institutiunile nostre, si se nu mai amblamu admirandu si dorindu de pre la alti forme, ce la noi nu se nimerescu de locu.

Ciclulu de Fresco picturi in baseric'a votivala din Vien'a ¹⁾.

Nu esiste in intréga Europ'a nice unu statu monarchicu, in care legaturile reciproce de iubire intre Monarcu si popore se fia mai strinse si mai intime că in imperiulu celu vastu alu Austro-Ungariei. Europ'a a avutu forte de multe ori ocaziune a admirá iubirea acést'a manifestata de multe ori cu atât'a potere, căta unui strainu i se pareá incredibila. Una atare manifestare a iubirei celei mari a poporeloru Austro-Ungariei catra Inalt'a persona a Monarcului loru a vediutu Europ'a in tempulu mai nou că pucine altele. Dupa-ce la anulu 1852 Majestatea S'a a scapatu fericitu de ataculu lui Libényi indreptatu asupr'a vietiei sale, si dupa-ce in aducerea aminte de intemplanrea acést'a

¹⁾ Fresco pictura dela cuventulu italianu *fresco* = prospetu se numesce pictur'a facuta pre cementulu paratelui, pana candu acel'a inca e umedu, asia cătu colorile se sbeu in launtru candu se usca cementulu.

fericita s'a decisu edificarea unei biserici monumentali gotice in locul acelu din Vien'a, unde s'a intemplat atacul si scaparea cea fericita, tote poporele vastului imperiu au inceput a se intrece in contribuii marinimose pentru redicarea edificiului acestuia. Si astazi cu ajutoriul lui Dumnezeu edificiul este deja numai redicatu, dar inca din punctu de vedere alu frumsetiei pre dreptulu se numera intre primele edificii monumentali nu numai ale Europei, ci a lumii intregi.

Impregiurarei aceleia atatu de momentose din istoria edificarii bisericii acesteia, dupa care la redicarea ei cea atatu de pomposa au concursu cu contribuirile loru tote poporele imperiului, si a propusu professorulu J. M. Trenkwald a-i da una espressionu catu se pote mai frumoasa in frescopicturile celoru sapte capele ale bisericii acesteia, cu acaru indeplinire a fostu insarcinatu elu. Spre scopulu acestu celebrulu professoru si pictoriu si a alesu deoparte depingerea cultulu Prea Curatei Fetioare Mari'a in desvoltarea lui simbolica si istorica, ca a persoanei aceleia, pre carea tote poporele Austro-Ungariei o au onoratu totu de a un'a cu unu cultu specialu si tare intimu, era de alta parte depingerea daruriloru si binefaceriloru celoru multe, ce Prea Curat'a Fetioara Mari'a ca remuneratiune pentru cultulu acestu, le a reversatu preste unulu fia-care poporu alu marelui imperiu.

Spre scopulu acestu pictoriulu a alesu depingerea legendeloru unui fia-carui poporu din Austro-Ungaria cu privire la binefacerile, ce le a reversatu Prea Curat'a Fetioara in diverse locuri si cu diverse ocaziuni in mijloculu seu.

Celebrulu pictoriulu alu bisericii votivale cu greu ar' fi potutu da espressionu simbolica mai frumoasa impregiurarei aceleia, ca tote poporele Austro-Ungariei au contribuitu la edificarea bisericii acesteia. In picturile din una biserica edificata cu contribuirile totoruru poporeloru imperiului vede omulu pre Prea Curat'a Fetioara Mari'a in tote perfectiunile splendorei ei venerata de tote poporele imperiului, si tote poporele imperiului primindu dela ea binefaceri. Cu adeveratu una conceptiune tare sublima si elevatoria de inima!

Astu-feliu pictoriulu nostru voindu a espune mai antaiu pre Prea Curat'a Fetioara Mari'a in diversele variatiuni ale splendorei ei divine, incede cu depingerea Ei asia precum o a vediatu profetulu Isai'a in Testamentulu vechiu, va se dica una femee imbracata cu sorele, sub petioare cu lun'a si in bratie tienendu pre prunculu divin. Acestu este pre campulu celu de antaiu. Pre campulu alu doile vinu inchinanduse si contemplandu pre Prea Curat'a Fetioara Profetii Ezechiel, Ieremi'a, Abdi'a si Danila ca profeti ai Prea Curatei Fetioare Mari'a, din care cauza sub unulu fia-care se afla inscriptiuni din profetiele loru referitorie la Dens'a. Langa profeti in medallione micutie suntu depinse doue sibile anume cea delfica si cea libica, ca unele, ce pote fora voi'a loru, inse din dispusetiune domnediesca au predisu unele lucruri, cari numai in Prea Curat'a Fetioara s'au implinitu. In campurile aceste doue este Prea Curat'a Fetioara Mari'a in splendorea profetica a Testamentulu vechiu.

In campulu alu treile vine acum Prea Curat'a Fetiora Mari'a in splendorea istorica a Testamentului nou. Aici vinu mai antâiu inchinanduse si contemplandu pre Mari'a celi patru Parinti mari si Doctori ai bisericeii apusului, anume Santulu Ambrosiu, Santulu Augustinu, Santulu Ieronimu si Santulu Gregoriu Marele. Sub unulu fia care din eli se afla câte una inscriptiune, ce cuprinde una numire atribuita Prea Curatei Fetioare Mari'a de catra Santulu Parinte respectivu. Asia sub Santulu Augustinu este scrisu: *Domn'a si mam'a lumii!*

In campulu alu patrul vine scrietoriulu celu classicu alu Prea Curatei Fetioare, Santulu Efraimu Sirulu, care contemplandu se pare omului cá si cum ar' rosti cuvintele: „o *midilocitoria* *intre ceriu si intre pamentu*“, cari cá unu terminu atribuitu de densulu Prea Curatei Fetioare este si scrisu sub imaginea lui. De ambe laturile Santului suntu câte doue tipuri de femei, anume de una parte Sant'a Agat'a si Sant'a Cecili'a din Testamentulu nou cá veneratorie speciali a Prea Curatei Fetioare, si de cealalta lature Rabec'a si Rachil'a din Testamentulu vechiu, cá simbole speciali ale Ei. Vis-a-vis cu Santulu Efraimu Sirulu este Santulu Gregoriu Nazianzenulu, sub care se afla inscriptiunea: *Regin'a si Domnitor'a a tota creatur'a!* De ambe laturile Santului Gregoriu suntu asemenea doue tipuri de femei, cá si la Santulu Efraimu, cari au aceasi insemnatate, anume de laturea drepta Sant'a Agnes si Luci'a din Testamentulu nou, si de laturea stanga simbolele loru Abigail si Michol din Testamentulu vechiu. Astu-feliu pictorulu nostru lasa se urmeze pre rendu tote simbolele Prea Curatei Fetioare, toti scrietorii celebri despre dens'a si toti onoratorii speciali ai ei in sirulu seculiloru.

Dupa acést'a urméza cealalta lature a ideei, va se dica depingerea daruriloru si binefaceriloru celoru multe, ce dupa diversele legende Prea Curat'a Fetiora Mari'a le a reversatu preste unulu fia care poporu alu imperiului celui mare Austro-ungaru.

Spre scopulu acest'a pictorulu incepe mai antâiu cu Bohemi'a, si in specie cu legend'a iconei facutorie de minuni a Prea Curatei Fetioare dela Alt Bunzlau, carea s'a pierdutu in tempuri viforose, pana ce o a aflatu unu tieranu in agrulu seu, candu animalele injugate la plugu au cadiutu in genunchi inaintea iconei. Dupa Bohemi'a vine Dalmati'a cu legend'a despre imblandirea balaurului prin eremitulu Ilariu, veneratoriulu celu mare alu Prea Curatei Fetioare Mari'a.

Nu ne indoimu, cá celebrulu pictoru in grup'a legendeloru poporeloru Austro-Ungariei despre Prea Curat'a Fetiora si va aduce aminte si de Romani. Acést'a cu atâtu mai vertosu, cá Romanii inca au multe legende de aceste, ce in privinti'a poetica cu nemic'a nu stâu in dareptu facia cu ale altoru popore. Intre altele amintimu numai despre legend'a cea frumoasa a iconei facutorie de minuni dela monastirea Nicul'a langa Gherl'a. Vomu vedé si relatá despre acést'a, dupa-ce pictorulu si va fini ciclulu intregu.

Preste totu, ce atinge compositiunea si coloritulu ciclului intregu, ce e gata pana acumu, se pote dice, că e unu capu de opera. Figurile cele impunitorie ale profetiloru, trasurile cele caracteristice ale figuriloru parintiloru celoru mari a bisericeii, laolalta cu imaginile cele gratiose ale virgineloru sacre si cu figurile femeiloru Testamentulu vechiu, ce ore-si cumva se retragu mai indaraptu, si in urma campurile cele frumoase, in cari se petrecu scenele legendeloru, presteza privitoriului una materie forte frumoasa de meditatiune si contemplatiune cá pucine alte produse ale picturei moderne.

Pre. calea acést'a pictorulu nostru a abditu de direptiunea acea frivola moderna, dupa care in edificii nu se mai vorbesce decâtu numai de una infrumsetiare pentru ochi, si s'a reintorsu la principiulu anticu crestiniu din epoc'a cea classica a artiloru crestine, dupa care infrumsetiarea interna si esterna a edificieloru are se cuprinda totu de a un'a ideii exprimate prin organulu celu frumosu alu artiloru, asiá câtu si ochiulu se se desfeteze, dara mai multu sufletulu se se nutrésca si inim'a se se incaldiesca.

Explicarea psalmului 50 dupa P. Paulu Segneri.

(Continuare din Nr. 22).

„Domne buzele miele le deschide si gur'a mea va vesti laud'a ta“.

Davidu dupace a promisu Domnului intru multiumita, că va chiamá pre peccatosi la penitintia, si va indemná pre drepti la vietia santa, trece acum la ascurarea, că va laudá pre Ddieu: „Domne buzele miele le deschide si gur'a mea va vesti laud'a ta“. Ore nu erá mai bine, cá Davidu se incepa chiaru cu acést'a lauda, in locu se o puna in urma, cum face aci? De securu, deca lui nu i-ar' fi fostu cunoscuta inca de multu dispusetiunea Domnului seu, care mai preferesce mantuirea sufleteloru, de câtu ori ce lauda. Ddiei dice prin gur'a prof. Isai'a 43, 21: „Acestu poporu mi-l'am formatu, elu va vesti laud'a mea“. Seau: ce insemna alt'a: „laud'a mea“ de câtu: *salutea primita dela mine*, asiá intielegu explicatorii de s. scriptura. O! ce lauda maretia e acést'a! a mantuí pre acel'a, ce merge spre perire, si alu mantuí cu ori ce pretiu! alu mantuí prin ostenele si patimi grele, de ora-ce Mant. mori pre cruce intre doi facutori de rele. Acést'a e laud'a, Ddieu o numesce: *laud'a s'a*. Deca lauda Davidu câte odata pre Ddieu pentru ce'a, ce *este in sine*, pentru infinitatea ce o posiede, pentru eternitate si cealalte insusiri divine, cari se numescu *absolute*, fiendu-cá nu au nice unu reportu catra creaturi, — atunci de mai multe ori lu-lauda, pentru ace'a, ce e *facia cu creaturile*, pentru omnipotintia, provedinti'a si intieptiunea s'a, pentru bunatatea, blandeti'a si dreptatea, precum si pentru alte insusiri, cari se numescu *relative*, fiendu-cá se referescu la binele creaturiloru: „de siepte ori in di te am laudatu pentru judecatile dreptatei tale.“ dice in ps. 118, 164.

Inse laud'a, carea a cugetatu Davidu se o oferesca aci lui Ddieu, a fostu

ace'a, ce trebuieá se resulte din unu opu, in care aveá se-si manifesteze in afora tote insusirile divine, si in care aceste insusiri se fia impreunate si asia dteundu unite spre scopulu celu mare alu mantuintiei sufletelor. Dar' ce opu a fostu acest'a altulu de cátu *intemeierea s. Baserice*? Dupa opiniunea lui Paulu Segneri si a altoru literati moderni Baseric'a lui Christosu fú, carea voi se o anuncia Davidu la tota lumea cându díse: „*gur'a mea va vestí laud'a ta*“. „*Mare e Domnulu si laudatu forte*“, díce Davidu in ps. 47, v. 1; inse unde? in ceriu? pre pamentu? in apa? in focu? in corpurile ceresci, ce suntu atátu de regulate? nu, ci „*e laudatu forte Domnulu in cetatea Ddieului nostru pre muntele celu santu alu*“. Apoi ce cetate divina ar' poté fi alt'a, de cátu Baseric'a lui *Isusu Christosu*? Dens'a se numesce cetate dídita pre munte, fiendu-cá e basata *pre culmea unei perfectiuni de totu maretie*. In acést'a Baserica se areta Ddieu in adeveru demnu de lauda in gradulu celu mai mare.

In doue sensuri se pote ceva anuncia, *antáiu* cându se predícu lucruri venitorie; *a dou'a*, cându se comunica cele trecute si cele presenti la omeni, caror'a nu li suntu cunoscute. Baseric'a lui Christosu pre tempulu lui Davidu, nu a fostu cá ceva venitoriu in vointi'a fundatoriului ei, pentru-cá fú predestinata dejá in decretulu celoru trei persone divine; dar' fú cu totulu necunoscuta mai toturoru omeniloru de pre atunci. Si pentru ace'a díse Davidu forte bine in sensulu alu doile, *cá elu o va anuncia cá necunoscuta*. Cu privire la implinirea vointiei, seau cu privire la esistinti'a reale a fostu altu-mentrea Baseric'a unu *ce* cu totulu venitoriu, pentru-cá trebui se treca mai bine de 10 seculi pana ce se iví; deci si in sensulu primu forte nimeritu díse Davidu: cá Baseric'a acést'a o va anuncia, adeca o va predíce.

Spre confirmarea celoru díse pana aci, Davidu in ainte de a incepe laud'a promisa lui Ddieu, se roga umilitu, cá sei *deschidia buzele*: „*Domne budiele miele le deschide!*“ Au n'a laudatu Davidu din tineretie pre Ddieu neincetatu? si totusi nice odata nu s'a rogatu de gratia, cá se-i deschidia buzele, precum face aci. Prin urmare espresiunea acést'a significa, cá Davidu voiesce se aduca Domnului o mai mare lauda, cá de comunu, pentru obiectulu celu momentosu, ce vré se-lu preamarésca. De câte ori e vorb'a in s. scriptura despre deschiderea buzelor, cá si cându mai in ainte aru fi fostu totu de un'a se arete dupa observarea S. Tom'a, cá nu se vorbesce despre lucruri comune, ci maretie si ne mai audíte atunci: „*Cu deschiderea gurei se insemna aduncimea invetiaturei*, ori unde in s. scriptura occuru acestu modu de vorbire.

„*Cá de ai fi voitu jertfa, asi fi datu arderile de totu nu le vei bine voi*“.

In versulu acest'a regele Davidu nu vré se exprime, cá Ddieu nu iubesce nice unu sacrificiu in genere, fiendu-cá sacrificiele eráu in usu si forte pretiuite la poporu, ci voi se arete, cá Ddieu numai dela densulu nu poftesce atari sacrificie. Aci se nascu doue intrebari 1. pentru ce nu poftesce Ddieu dela Davidu acele sacrificie, cari le poftesce dela altii; 2. pentru ce nu a adusu

Davidu acele sacrificie din *indemnu propriu*? pentru-cà de si se scrie, cà Ddieu nu le poftesce dela elu, totusi nu se scie, cà se i-le fì intredisu undeva. La intrebarea prima se aducu ratiuni atâtu din *ocasiune*, câtu si din *caus'a speciale*, pentru care poporului Judaicu i-a impusu Ddieu sacrificie multifarie. Ocasione la acestu mandatu a fostu inclinarea cea mare a poporului spre idololatria. Cà se nu invetie idololatri'a dela poporale vecine prin imitare, li a demandatu Judeiloru, cà se sacrifice si densii inse numai Ddieului celui adevveratu. Acést'a occasione lipsi cu totulu lui Davidu; pentru ace'a precum posiedieá elu unu spiritu mai inaltu, asia poftì si Ddieu dela densulu sacrificie spirituali, ér' nu materiali.

Caus'a speciale, pentru care a ordinaru Ddieu acele sacrificia fù dupla: adorarea cuvenita *Celui prea Inaltu*, si necesitatea de a sustiené viua credintia in Isusu Christosu de a pururea. *Caus'a principala* fù adorarea lui Ddieu. Esenti'a acestei adorari stà in ace'a, cà cu respectu la darurile aduse, poporulu se cunosca pre *Unulu adevveratu Ddieu*, cà *caus'a* prima a esistintiei sale si cà scopulu seu ultimu.

A dou'a cauza fù: credinti'a in Isusu Christosu. Fiendu-cà tota salutea poporului se basá pre sacrificiulu celu prea mare, celu aveá se-lu aduca Unulu nascutu alu Parintelui cerescu chiaru Acestui Parinte, danduse de voia buna spre mortea crucei, cà unu mnelu nevinovátu, de ace'a voli Ddieu, cà poporulu chiaru acestu sacrificiu se-lu aiba pururea in aintea ochiloru la tote celealalte sacrificie diverse ale T. v., càci aceste eráu numai simbolele sacrificiulu celui Inaltu si perfectu.

Ce se tiene de adorarea lui Ddieu, Regele Davidu nu avù lipsa, cà prin lucruri fizice se-si intipuesca adevverulu: cà Ddieu e *caus'a* primitiva a esistintiei sale si scopulu seu ultimu. Cu multu mai bine si-poteá aduce aminte de acestu adevveru prin tote acele sacrificie mai delicate si mai dorerose, in cari trebuì se se devoteze neincetatu lui Ddieu si se se consume cu totulu spre onorea lui Ddieu.

Ce se tiene de credinti'a in Christosu, érase nu avù lipsa Davidu de simbole, pentru-cà deca a prevediutu in spiritulu seu: Baseric'a, in care tote acele simbole aveáu se dispara cà umbr'a in aintea sorelui, atunci trebuì se si doresca acést'a Baseric'a, se suspine dupa dens'a, si se se indrepte dupa dens'a in tote lucrurile si faptele sale. Prin urmare, deca lucràrile sale nu si le a facutu din *spiritulu fricei*, *ci din spiritulu iubirei*, atunci si densulu se tienù inca in tempurile cele vechi de Baseric'a Mantuitorului. Aceste fura motivele, pentru ce nu a poftitu Ddieu dela Davidu sacrificie de animalia spre imepcarea pecatelor comise de elu.

Care fù motivulu, pentru care n'a adusu sacrificiu din indemnulu propriu, si deca n'a fostu provocatu din partea lui Ddieu? Acel'a, cà daruri se poteáu aduce dupa placu, ér' sacrificie numai dupa prescrierea legei. A buna séma in lege eráu prescise si sacrificie solemne spre impacarea pecatelor,

cari le comiteáu principii, dar' numai aceluor peccate, ce le faceáu din „*ne-scientia*“; ér' pentru cele comise din „*vointia rea*“, nu eráu prescrite sacrificie determinate nice pentru Principe nice pentru altu cineva. Pentru atari foradelegi erá dictata pedeps'a de morte. Asia dar' Davidu in casulu presente aveá se aduca unu sacrificiu bine placutu lui Ddieu, inse nu-lu potú determiná dupa opiniunea sa. Insusí Ddieu trebúl se i-lu facea cunoscutu prin prof. Natán; dar' acést'a nu o volí, ci dispuse alu incunoscentiá prin profetulu seu. „*Ddieu ti-a iertatu peccatulu, nu vei mori*“. Prin cuventele aceste Ddieu a iertatu regelui pedeps'a de morte, carea a meritatu-o prin faptele sale cele rele amesuratu legeri, si nu l'a obligatu la nice unu sacrificiu de impacare, ci in loculu aceluia, dispuse ai anunciá *corectiunile*, ce aveá de ale suferi cu pacientia spre a satisfice pentru peccate. Si in adeveru aceste *corectiuni* i-cadiura lui Davidu cu multu mai greu, de cátu candu ar' fi trebuitu se taie turme de tiapi spre sacrificare.

Nu e mirare, deca Ddieu a purcesu asia cu Davidu, pentru-cá regele acést'a aveá se cuprinda unu locu eminentu intre stramosii lui Is. Christosu dupa corpu, de ace'a lu tractá Ddieu dupa acél'a spiritu, care erá se fia ore-cându proprietatea crestiniloru.

Intru ace'a nice de cátu nu se pote negá, cá Davidu esprimanduse neconditionatu catra Ddieu: „*arderile de totu, nu le vei bine-volí*“, a potutu avé si scopulu de a vorbí nu numai in specialu despre casulu seu propriu, ci deodata si in generalu. De parerea acést'a e s. Jeronimu, carele crede, cá aci e una profetia alui Davidu, carele cu spiritulu se aflá rapitu de Baseric'a anunciata de elu, in care Ddieu nu poteá avé placere *de olocaustele* prescrite prin lege, ori cátu de perfecte se fia fostu. In scurtu sentinti'a acést'a are unu sensu relativu; si Davidu volí se arete preferinti'a sacrificieloru spirituali din legea noua facia cu tote sacrificiele legali ale T. vechiu.

„*Jerf'a lui Ddieu spiritu umilitu, anima infrantu si umilita Ddieu nu va urgisi*“.

Davidu dupa ce a aretatu, cá tote sacrificiale legali suntu fora pretiu, fiendu-cá nu-su bineplacute lui Ddieu, asia erá indetoratu se esplice: de care sacrificiu are Ddieu placere. A determiná in ce modu suntu de a se aduce sacrificiele si in ce nu, — e lucrulu legeri positive, precum scimu din cartea a 3-a alui Moise, carea chiaru spre scopulu acést'a s'a scrisu. Inse a sacrificiá *in genere* e demandatu prin legea naturale, si acést'a detorintia nu se pote neglege. Aretarea veneratiunei supreme seau adoratiunei stá mai cu sema in omagiulu, celu capeta Ddieu in sacrificiu; pentru-cá prin sacrificiu, — celu ce costá in nimicirea unui lueru — marturisimu domni'a suprema alui Ddieu preste vietia si morte, precum si supunerea nostra cea mai profunda, ce o detorimu lui Ddieu, care este *caus'a primitiva a esistentiei nostre* si scopulu nostru ultim. Pentru ace'a sacrificiulu este necesariu. Inse in ce are se stè mai cu sema in casulu nostru, unde se tracteza de unu peccatosu, care cu

Davidu se infiora de reulu facutu? éta in pucine cuvinte: „*sacrificiu pentru Ddieu e unu spiritu infrantu*“ inse nu e de ajunsu cá spiritulu se fia infrantu, ci deodata cu corpulu trebuie se simtiesca infrangerea; pentru ace'a cuvintele lui Davidu traduse verbalu suna: „*Sacrificiu pentru Ddieu e unu spiritu confrantu*; pentru-cá acést'a insemnare are cuv. ebr. „*Siabar*“. Trei lucruri suntu preste totu, ce le posiede omulu pre pamentu: Spiritulu, corpulu si bunurile esterne, de cari se tiene mai cu séma averea. Avera se pote oferí lui Ddieu, inse nu se pote sacrificá in sensu propriu. Pentru-cá din vechime fia-ce sacrificiu a fostu daru, dar' nu fia-ce daru a fostu sacrificiu. La sacrificiu erá de lipsa, cá *darulu oferitu* dupa potintia se se nimicésca, se se ucida; deca erá viu; se se arda, manuntiésca, macine si risipesca, deca erá obiectu fora vietia. Din contra *darulu* se oferieá lui Ddieu, fora cá se pata in sine ceva scaimbare. Prin urmare sacrificiulu se restringe la spiritulu si la corpu: la spiritulu, care in casulu nostru se umileste *infrantu* in aintea lui Ddieu, adeca se intristeza forte despre reulu comisu; *si la corpu*, care dupa poteri liá parte la suferirea spiritulu, in cátu indeplinesce lucruri grele spre onorea lui Ddieu, cum suntu: ajunurile, corectiunile voluntarie, si altele, fora de cari unu penitente nu pote face sacrificiu deplinu. In scurtu: tote cele necesarie la unu sacrificiu, se cuprindu in unu singuru cuventu: *contritiunea*; cáci 1) *contritiunea* versa lacrimi si spala anim'a cá unu alu 2-le botezu díce Clem. Alex., 2) *contritiunea* ucide victim'a, si liá animei vietia terestre, si animalica, cá se-i redéc vietia divina: „*Sfusiati anim'a voastra, si nu vestimentele*“ díce prof. Ioilu 2, 13. 3) *contritiunea* prin foculu iubirei divine arde victim'a, cum se esprima s. Chrisostomu, 4) *contritiunea* pleca pre Ddieu la misericordia, díce s. Ambrosiu. In fine „*spiritu confrantu, ánima infranta si umilita*“ suntu cuvinte *sinonime*, si esprima dorerea cea prea mare a animei pentru pentru peccatele comise.

(Va urmá).

Martiriulu cá argumentu alu divinitatei religiunei crestine.

(Continuare din Nr. 21).

VI. *Alte accidentii.*

Afora de cele pana aci díse se mai afla si alte accidentii, despre cari voui aminti numai in trecátu. Si anume primulu e *constantia martiriului*, ca-ci precumu in baserica neci candu n'au lipsitu lilia de virgini, asia ea in totu tempulu, in ori care parte a lunei a fostu esornata cu rose de martiri si adapata cu sangele acestora. Alu doilea demnu de considerare e, cá vedemu in martiri a se fi implinitu cu acuratate multele profetii ale Dlui Christosu, precum suntu: „*Deca ve uresce pre voi lumea, se sciti cá pre mene mai náinte decátu pre voi m'au uritu*“ (Jou 15. 18). „*Oi va vent tempulu, cá totu celu ce v'a ucide pre voi, va socoti cá aduce giertfa lui Ddieu*“ (ib. 16, 2). „*In lume veti fi apesati, inse incredeti-ve, eu am invinsu lumea*“ (l. c. 33). „*Eca eu ve trametu cá pre nesce oi in midiloculu lupiloru . . . Si ve voru dá in judecata*

si in adunarile loru ve voru bate pre voi, si veti fi dusi la presidi si la regi pentru mene intru marturia acelor'a si a gentiloru. Era candu ve voru tradá pre voi nu ve ingrigití, cá ce si cum veti respunde, cá vi se va dá in ace'a ora ce se vorbiti: cá nu voi sunteti celi ce vorbiti, ci spiritulu tatului vostru e carele vorbesce intru voi. Era va tradá frate pre frate spe morte, si tat'a pre filiu, si fii se voru sculá asupr'a parentiloru si-i voru omori. Si veti fi uriti de toti omenii pentru numele micu" (Mat. 10, 16. s. u.) etc.

A treia nu suntu a se trece cu vederea miraclele lui Ddieu cu cari a incoronatu constanti'a martiriloru, pre cari ni le referescu atátia martori oculati si demni de credintia, in cátu deca in genere tóte s'ar negá, atunci nece unu faptu istoricu n'ar' poté se mai sustée.

VII. *Deosebirea cea forte mare între virtutile crestiniloru si între a celoru ce ni se contra punu de catra inimici.*

Contrarii religiunei crestine voindu a frange argumentulu, ce se scote din constanti'a martiriloru, se provoca cu placere la constanti'a multor'a, cari cáte odata au suferitu cele mai crude torturi, ori din amorea de patria, ori inpinsi de vre-o pátima, ori insielati de fanatismu. Cá nu e nece o gente, care se nu-si aiba eroii sei, nece o secta, care se nu se mandrésca cu martiri. Mai in tota díu'a potemu admirá fortitudinea, patienti'a si despretiulu de morte alu ostasiloru. Pentru ace'a inse neme nu va admite intrevenirea speciale alui Ddieu, nece nu va aserá, cá caus'a, pentru care-si versa eli sangele totu deaun'a e justa. De unde dara neci din constanti'a martiriloru nu se pote deduce nece la intrevenirea speciale alui Ddieu, nece se pote comprobá originea divina a religiunei lui Christosu, dupa ce tote acestea se potu esplicá din destulu din cause naturali. Asiá rationéza inimicii. — Noi inse dicemu, cá lucrulu stá cu totul altumentrea deca-lu consideramu — fora preocupare — din tote punctele de vedere. Si anume mai nainte de tóte ace'a nu stá, cá virtutea martiriloru crestini se pote asemená cu constanti'a ori si caror'a eroi, ostasi, ori omeni fanatici, pentru cá atátu de multe si mari deosebiri suntu, incátu si deca consideramu numai pre acestea, eluce, cá constanti'a martiriloru e fructulu pacientiei inspirate de Ddieu.

Mai antáiu ocura deosebirea cu privire la *numeru*, pentru cá nece o gente nu pote aretá atátia eroi, si nece o secta nu se pote laudá cu atátia martiri, cáti numera baserico'a catolica. Si apoi chiar' si martirii diferescu între sene cu respectu la *conditiune*, dcóre-ce martiri basericeí catolice nu au fostu numai barbati robusti, ci si fetitíe si virgine tinere, muieri infirme si betrani inaintati in etate. Ma diferescu si *torturele*, pentru cá la atari chinuri, atátu de inforatorie, pre cum au fostu cele ce au suferitu martirii nostrii, n'au fostu nice unulu din celi ce se opunu martiriloru. Mai diferescu afora de ace'a si din alte puncte de vedere. Asia martirii confesiunea loru au ornatu-o cu totu felulu de virtuti. Pre acestca deca le adunamu si le apretinimu cu diligintia vedemu, cá intrég'a bravura a eroiloru, ce ni-se opunu, abia e numai o umbra debile de ace'a virtute si constantia de care observamu la martiri.

Deosebirea cea mai marc inse existe între martiri si ostasii, cari lupta cu bravura pentru patria si cadu cu gloria pre campulu de lupta. Fiendu cá acestia facu ace'a mai multu din necesitate, deore ce numai asia potu evitá fug'a rusinosa, ori servitutea nedemna, ori pierderca aloru sei, si suferirea greleloru pedepse numai asia o potu incungiurá. Martirii inse au potutu scapá de tote torturele singuru cu cuventulu, ori prin vre unu semnu, si inca cu

celu mai mare castigu. — Mai incolo ostasii nu se espunu morței sigure, ci numai pericului mai multu ori mai pucinu probabilu aducatoriu de mörte, caruia cu câtu se opunu mai cu anima, cu atätu mai usioru — decomunu — potu se-lu incungiure: Martirii inse din contra prin cele mai inforatorie tormente se oferieau morței certe. Mortea ostasiloru mai adeseori e repentina, si asia lipsita de vre-o dorere vehementa, pre candu a martiriloru e traganata si inforatoria. Eli, martirii mergeau la torturi cu anim'a liniscita, pacifica, si lipsita de totu zelulu de resbunare, nemaniosi si necatraniti asupra judecatoriloru si torturatoriloru, condonandu acestor'a din anima tota injuri'a, erau umili si incrediuti in virtutea loru, éra ostasii nevalescú in periclu ardiendu de mania si dorulu de resbunare, rapiti de boldulu orbu alu animei, incrediuti in poterile loru. — Martirii nu se misícáu prin nice o sperare de castigu; dara ostasii se adamanescu prin sperarea pradei, gloriei, onorei si de a esi din necasu. De unde din destulu se vede, cá cu ce nedreptate se face asemenare intre bravur'a ostasiloru si constantia martiriloru.

(Va urmá).

Impedimentulu disparitateri cultului.

Pote nice odata nu a fostu mai lipsa decâtu acum, cá clerulu si poporulu nostru se se instrueze cu privire la impedimentulu acest'a si cu privire la motivele, ce o au indemnatu pre baserica la introducerea impedimentulu acestuia.

Impedimentulu disparitateri cultului stá in ace'a, cá între una persona botezata si alt'a nebotezata nu se pote inchiá casatoria valida inaintea lui Ddieu si a basericei, decâtu numai cu dispensatiune pontificia. Impedimentulu acest'a este impedimentu derimatoriu de casatoria. Impedimentulu acest'a nu este de dreptulu divinu, ci de dreptulu basericescu, va se dica este introdusu nu prin lege divina, ci prin lege basericésca.

Baseric'a in introducerea impedimentulu acestuia s'a basatu parte pre consiliile santei scripturi, parte pre motive de prudentia, parte pre respectulu facia cu demnitatea si santiani'a Sacramentulu.

I. In specie, ce atinge consiliile santei scripturi sant'a baserica catolica a introdusu impedimentulu acest'a basata pre cuvintele santulu Apostolu Paulu díse catra veduve, cá: „*se se marite numai in Domnulu*“ (I. Cor. VII. 39), va se dica, se se marite numai dupa credintiosi, căce casatori'a atunci este in Domnulu, candu ambe partile se inchina Domnulu. Mai departe sant'a baserica s'a basatu pre cuvintele Santulu Paulu, unde dice: „*Nu ve injugati cu necredintiosii!*“ (II. Cor. VI. 14) va se dica nu luati la olalta jugulu casatoriei cu necredintiosii. Sub jugu intielege Santulu Paulu casatori'a dupa datin'a celoru vechi, cari numieáu casatori'a jugu comunu, de unde s'a si nascutu cuventulu: *conjugium* = casatoria. In faci'a unoru consilie atätu de chiare si esprese ale Apostolulu celui mare alu gintiloru, s. baserica n'a potutu se nu introduca impedimentulu acest'a.

II. Ce atinge motivele de prudentia ale basericei in introducerea impedi-

mentului acestuia este destul din cele multe a aminti numai atâta, că nemica nu are așa mare influența asupra ideilor cuiva și asupra moravurilor lui că societatea omenilor între cari petrece, și cu câtă societatea acestă este mai intimă cu atât și influența ei este mai mare. Acum ce societate este pe lume mai intimă că casatoriă, și prin urmare, ce societate poate avea influența mai mare asupra ideilor și moravurilor cuiva că societatea casatorie? De unde de sine urmează că în una casatoriă între unu botezatu și unu nebotezatu, partea botezată este în continuu în pericolul de a-și pierde credința și a contrage moravuri necrestine.

Adeveratu, că remane și cealaltă alternativă, că partea botezată se imprimă părții nebotezate credința și moravurile ei, și în cazul acestă este unu castigu pentru biserică. Inse legile elementari ale prudenței ne spun, că de comunu este de a se încungiură casulu acelă, în care pre lungă posibilitatea unu castigu chiar și sufletescu remane totu de a una și posibilitatea unu pericolu pentru credința și mântuire, și unulu fie-care poate se-și pune și viața, averea și ori ce altă, inse nice odată nu este datoriu a-și pune credința sa în pericolu pentru posibilitatea castigarei unu credinciosu, seau mai pre scurtu unulu fie-care este datoriu a se îngriji mai înainte de păstrarea credinței proprii și a nu o espune nice unu pericolu. Din motivulu acestă că nu cunva partea botezată se fie în pericolu de a-și pierde credința a introdusu biserică impedimentulu disparității de cultu, care nu este altu ceva decât unu scutu parintesc alu credinței. Motivulu, ce se poate aduce din cealaltă alternativă, că prin casatoriile între botezați și nebotezați se se de ocaziune părții botezate a aduce pre cea nebotezată la credința, nu lă potutu biserică luă în nice una consideratiune. Acestă pentru-că biserică dispune de alte mijloce spre întorcerea celor nebotezați, anume de Apostoli, misionari, predicatori și alții, cari sunt persoane multu mai apte spre scopulu acestă, decât cum sunt părțile casatorite, între cari de multe ori sunt persoane atâtu de debile și de pusile, câtu forte usioru se potu clatină și-și potu pierde credința în urmă obiecțiilor și sicanarilor contrariului. Afară de aceă scopulu casatoriei din dispușetiunea domniească nu este, că ea se fie una specie de misionariu seau Apostolu, ci ea are cu totul alte scopuri. Și apoi santă biserică țiene principiulu, că tote lucrurile trebuiesc ținute între marginile lor.

Mai că nu este lipsa se mai amintim și de motivulu acelă practic alu bisericei în introducerea impedimentulu acestuia, după care biserică prevede, că pre încetulu se introduce unu indiferentismu religioșu în întreaga familiă, pre care s. biserică este chlamată a-lu încungiură și combate cu tote mijlocele. Ce voru face fii în una atare casatoriă? Eli din iubire către parinții lor nu voru condamnă nice odată credința parintelui nebotezatu, era a parintelui botezatu nu o voru iubi și prețiu mai multu că a celui nebotezatu de tema că se nu-lu vatem. Prin acestă va ajunge lucrulu acolo, că în

urma copii nu voru mai avé nice una credintia, cá se nu mai amintim si de ace'a cá insusi fii suntu in periculu de a cadé dela credinti'a crestina la cultulu necrestinu laolalta cu parintele lor, care casu este chiaru asia de incungiuratu cá si indiferentismulu religiosu.

In urma, câte inconventie nu s'ar' intemplá in atari casatorii, candu ele din unu motivu seau altulu aru veni inaintea forurilor judecatoresci respective. Forurile crestine catolice aru trebui se judece caus'a dupa dreptulu catolicu. Forurile necrestine aru judecá dupa alte drepturi la totu casulu essential-minte diverse de celu catolicu, fiendu-cá se baséza cu totulu pre alte principii. Si astu-feliu in atari cause partile aru fi totu dea un'a cu câte doue sentintie, de unde s'ar' nasce confusiunea cea mai mare, mai cu sema pentru partea botezata.

Tote aceste suntu totu atâte motive practice ponderose pentru introducerea impedimentului disparitatiei de cultu.

III. Inse pre langa motivele amintite pana acumu baseric'a a mai avutu si alte motive forte grave deduse din demnitatea si santieni'a sacramentului casatoriei la introducerea impedimentului acestuia.

Dupa s. nostra credintia casatori'a este unu sacramentu. Despre sacraminte inse dice Mantuitoriulu: *nu aruncati margaritariile caniloru!* va se dica se nu le profanamu si espunemu batujocurei necredintiosiloru. Preceptulu acest'a crestinii celi vechi l'au observatu cu atât'a scaupulositate, câtu despre unele sacraminte, precum p. e. despre S. Eueharistia nice nu vorbeau de locu cu paganii. Ma trebuieáu se se si oblege solemnu la acést'a, precum se vede din cuvintele: *cá nu voiú spune contrariloru tei tain'a ta*, ce au remasu pana in dtu'a de astadi in cantarea cuminecarii. Ce profanare este inse candu cineva comunica sacramentulu casatoriei cu unu necredintiosu in contra oprirei espresse a basericeii! Ce profanare, candu cineva espune sacramentulu casatoriei batujocurei continue a partei celei nebotezate? Ce respectu va mai avé una atare persona de sacramentulu casatoriei?

Adeveratu cá in tempurile antice ale basericeii ocuro casuri de casatorie intre botezati si nebotezati, si baseric'a nu a pasitu cu tota asprimea in contr'a lor. Inse atunci au fostu cu totulu alte impregiurari. Cá atunci crestinii eráu forte pucini, asia câtu aru fi fostu mai imposibilu, cá crestinii se se casatorésca numai cu crestini. Afora de ace'a atunci mai fia-care crestinu erá unu erou alu credintiei, asia câtu nu erá tema, cá prin casatori'a cu unu nebotezatu va cadé dela credintia, precum ne si areta multe casuri istorice cunoscutu. In urma atunci baseric'a inca nu-si potú desvoltá dreptulu seu matrimonialu.

Tote aceste inse astádi suntu cu totulu altumintrule in tierile crestine. Astádi eroismulu acela alu crestiniloru antichi in genere a scadiutu si pericululu caderei dela credintia prin societatea conjugala cu unu nebotezatu este mai totu de a un'a iminentu. Astádi in tierile crestine din Europ'a si aire crestinii

suntu in majoritate atâtu de preponderanta, câtu casatoriile cu necredintiosii nebotezati se potu incungiurá forte usioru. Si in urma astádi dreptulu matrimonialu alu bisericeii catolice a ajunsu una perfectiune, cá nice unu altu dreptu pre lume. Si asia astádi esistinti'a impedimentulu disparitatei cultulu este tare rationabila.

In tierile, pre unde si astádi esistu impregiurarile lunei antice crestine, acolo Santulu Scaunu Apostolicu s'a indatinatu a da dispensatiuni dela impedimentulu acest'a. Asia p. e. in Japoni'a si aire. Inse in Europ'a cea crestina nu se potu pretinde lucruri, cari numai in tierile pagane suntu la locul lor.

Vitiulu Concubinatalui in poporulu nostru.

(Continuare din Nr. 17 si fine).

Amu vediutu pana acum cauzele si urmarile vitiulu acestuia detestabilu, ce amenintia asia de tare viéti'a poporulu nostru. Urméza acum, cá se cercamu si indicamu unele midiloce eficaci in contr'a lui.

Inainte de ce ne amu dimate in indicarea unoru midiloce in adeveru eficari spre sterpirea vitiulu acestuia, nu potemu se nu amintimu de unu midilocu óre careva, ce de unu tempu in coce a devenitu asia dicundu stereotipu, de câte ori prin foile nostre este vorb'a de combaterea vitiulu acestuia, fora cá se se fia cugetatu ver odata seriosu la ace'a, cá óre este elu in adeveru unu midilocu eficace seau nu. Midiloculu acest'a atâtu de desu propusu suntu forurile protopopesci, cari se recomenda cu atât'a potere, câtu i vine omului a crede, cá fora de ele este absolutu cu nepotintia sterpirea totala a vitiulu acestuia. Deca recomendarii acestia aru fi mediatu numai câtu de pucinu asupr'a midiloculu acestuia propusu cu atât'a caldura, atunci aru fi vediutu numai decátu, cá vitiulu concubinatalui este chiaru asia de latítu, pre unde figuréza forurile protopopesci, cá si pre acolo, pre unde nu figuréza. Asia in archidiecese figuréza de multu forurile protopopesci, precandu in diecesele sufragane nu. Si totusi absolutu cu nemica nu sta archidiecese'a mai bine in privinti'a concubinataloru cá diecesele sufragane. Ma ce e mai curiosu, la gr.-orientali figuréza forurile protopopesci cu unu cercu de activitate mai mare cá la gr.-catolici. Si totusi nu va dice de securu nimene, cá la gr.-catolici óre undeva a luat vitiulu concubinatalui dimensiuni mai mari cá la gr.-orientali, la cari mai cu sema in Banatu sub nasulu forurilor protopopesci au luat dimensiuni enorme, ce i au pusu pre toti pre cugete. Cugete ori cine intre marginile decretelor sinodulu nostru provincialu din 1872 cum i place despre forurile protopopesci, inse in urm'a esperintieloru si datelor acestora atâtu de evidente, ele de locu nu potu fi midilocu eficace in contr'a concubinataloru, si deca voimu se combatemu vitiulu acest'a cu succesu, atrebue se ne uitamu dupa alte midiloce.

De sine se intielege, cá intre midilocele aceste loculu primu lu ocupa acele, cari ni le subministréza s. nostra religione. Si intre aceste loculu primu

lu ocupa instructiunea, si in specie instructiunea relativa la vitiulu acest'a. Preotulu, in a carui parochia se afla persoane contaminate cu vitiulu acest'a, nu trebuie se lase nice una oca siune acomodata fora de a-si instrua pre poporul seu despre demnitatea, santitatea si sublimitatea Santului Sacramentu alu casatoriei, cá poporul se scia, ce lege santa domnedieesca calca concubinarii. Căce cu cátu poporul va fi mai bine instruat cu privire la santieni'a sacramentului casatoriei, cu atât'a va fi mai pucinu aplicatu la vitiulu concubinatuului. Cá se se convinga despre acésta, pote se cerce ori si cine, cáta cunoscentia au concubinarii despre santitatea sacramentului casatoriei, si se va mirá, ce ignorantia va aflá in eli. Intielegemu aci pre concubinarii aceia din poporul nostru, cari inca nu au pierduu credinti'a, éra nu pre aceia numiti intelligenti emancipati de ori si ce credintia. Mai departe unu pastoriu alu sufleteloru nu trebuie se se multumésca numai cu instructiunea cu privire la santieni'a sacramentului casatoriei, ci se espuna in coloru cátu se pote mai drastice si uritiunea vitiului necuratiei preste totu atâtu in urmarile ei pentru sufletu, cátu si pentru corpu, cá pre calea acésta se escite in poporu una ura si una grétiá cátu se pote mai intensiva facia cu ea. Numai atunci pote preotulu sperá, cá va sterpi din radecina vitiulu celu uritu alu concubinatuului in poporul seu, candu acest'a se va infiorá de vitiulu necuratiei. Candu inse va espune uritiunea necuratiei atunci nice odata se nu omita a espune si frumseti'a unei vietii cumpetate si moderate, cá in insusi concubinarii se se escite unu doru irresistibilu spre una atare vietia.

Afora de instructiune i prestéza preotului si deprinderea oficiului seu ministerialu in parochia unu midilocu eficace in combaterea si sterpirea concubinateloru. Cá ce-lu impiedeca pre unu preotu, cá in sacramentulu santei marturisiri se nu deslege pre unu concubinariu, decátu numai sub conditiune, cá se abdica cu totul de vietia sa cea necurata? Éra deca concubinarii incungiura scaunulu marturisirei, atunci ce-lu impiedeca pre preotu, cá se nu denege concubinariilor alte binecuventari basericesci, cu cari inpartasiesce pre alti crestini, cum este santirea casei, mergerea cu s. cruce si cu ap'a santita la botezulu Domnului s. a.? Deca concubinarii in sacramentulu penitentiei si in primirea altoru binecuventari basericesci se vedu tractati din partea preotului chiaru asiá cá si celi alalti credintiosi necontaminati cu vitiulu acest'a, atunci cum pote asceptá preotulu, cá eli se abdica de vietia loru cea necurata? Deca inse voru vedé, cá eli pana traiescu una atare vietia, suntu tractati asia precum meriteza, atunci pre incetulu voru abdica si eli de vitiulu loru celu uritu, numai cá se nu mai fia tractati in modu esceptionalu facia cu altii.

Multi va adauge la combaterea cu succesu a vitiului acestuia si espunerea sincera a modului cum tracteza dreptulu basericescu pre concubinari si pre copiii loru, de ora-ce aceia nu potu fi martori, cá omeni infami, éra acestia nu potu fi preoti s. a. Asemenea e de folosu si espunerea modului cum tractéza pre atari copii dreptulu civilu, si cum pre copii remane una

peta nestérsa in tota viéti'a loru, pentru care voru blastemá orecanduva pre parinti.

In urma in casurile acele, in cari miseri'a este caus'a de concubinarii nu se cununa, fiinducà nu dispunu de spesele necesare pentru procurarea documentelor, preotului si protopopului respectiv nu-i remane alta cale, decâtu cá insisi se le pregátésca gratis seau pre lenga una remuneratiune mica tote documintele de lipsa. Acést'a se pote face cu atâtu mai usioru, pentru-cà nice preotulu nice protopopulu in casulu acesta nu pierdu din alu loru nemicu, si candu aru pierde, mai bine se pierda ceva, decâtu se suferé in parochia unu vitiu atâtu de uritu.

Deca unulu fia-care preotu va face usu conscientiosu de tote midilokele indicate pana aci, atunci de securu, cá in tempu scurtu poporulu nostru va fi mantuitu totalu de vitiulu acest'a atâtu de detestabilu.

U

Una promisiune.

„Baseric'a si scol'a“ din Aradu si a luat tare la inima articlulu nostru despre S. Gregoriu Nazianzenulu facia cu Primatulu Romei din Nr. 21 si voindu a ne combate s'a ingropatu in una gramada de contradictiuni si lucruri intorse. Asia díce despre eseges'a cuvintelor santului Gregoriu data de noi, cá e in adeveru tare simpla si naturala, si apoi indata dupa aceasi totusi díce, cá e falsa. Noi bietii teologi gr.-cat. moderni, cari totu din teologii scolastici din evulu mediu ne luamu procopsel'a, precum sustiene numit'a foia, scimu, cá un'a lege elementaria a ermeneuticeii díce, cá ace'a espicare e adeverata, carea e mai simpla si mai naturala, si nu face sila cuvintelor. Cum pote fi atunci espicarea nostra falsa, candu e naturala si simpla? Apoi Baseric'a si scol'a aduce alte cuvinte a Santului Gregoriu, din cari se silesce a deduce despre Constantinopolu, ce amu dedusu noi despre Rom'a. Acést'a i ar' si succede forte usioru, deca n'ar fi una singura deosebire. Anume in loculu citatu de dens'a S. Gregoriu vorbesce despre **oetatea** Constantinopolului, care in privinti'a civila erá pre atunci in adeveru ochiulu lunei, pre candu in loculu nostru S. Gregoriu vorbesce despre **baseric'a** Romei. Dupa ace'a díce, cá nu din diceri poetice, ci din rigide se demustramu primatulu. Deca voiesce, i vomu aduce si de aceste, de cari apoi atunci despre alta baserica afora de a Romei de securu cá nu va aflá nicáiri. Apoi in urma, cá se ne omore de totu, ne citéza pre S. Gregoriu marele dupa una versiune de pre francesu forte rea facuta de Josifu episcopulu Dunarei de diosu ¹⁾, in care S. Gregoriu marele ar combate ide'a Primatului, si apoi in urma ne da invetiatura se studiamu pre parintii Occidentali. Spatiulu nu ne mai permite acum. Inse cátu mai curundu vomu dá esegesea cuvintelor Slui Gregoriu marele noue altumintrule cunoscute, si vomu espune si ideile lui despre Primatu, din care va vedé ori si cine, cá S. Gregoriu marele in loculu citatu de numit'a

¹⁾ Episcopulu Josifu alu Dunarei de diosu a tradusu unu opu alui Vladimiru Guetée »La Papauté Schismatique« autoru altumintrule ageru si eruditu, inse dorere agerimea si eruditunea o intrebuintiéza in contr'a mamei sale. In opulu acest'a succese de totu tare totu ce e in S. Scriptura si in SS. Parinti despre Primatulu Romei, si cu deosebire cu cuvintele Santului Ireneu a facutu chiaru scandalu.

foia n'a vorbitu de locu despre Primatu, ci despre umilintia. La aceste vomu adange ideile toturoru parintiloru apuseni despre Primatulul Romei. In urma ne aru fi parutu bine, deca Baseric'a si scol'a citá in originalu cuvintele Slui Gregoriu marele, cum amu citatu noi pre ale Slui Gregoriu Nazianzenulu.

Varietáti.

Proiectulu pentru casatori'a civila intre Judei si crestini s'a primitu dejá in cas'a de diosu a dietei Ungariei, si in 1-ma Decembre s'a pusu pre mes'a casei de susu a aceleiasi diete. Cas'a de susu l'a datu mai antaiu spre desbatere si referata unei comisiuni. Comisiunea l'a desbatutu dejá si primitu cu majoritate de doue voturi fora de alu Presiedintelui, Conte Cziráky cunoscutu pentru principiile lui curatu catolice. In 10 Decembre demaneti'a se va incepe desbaterea in cas'a de susu. Episcopatulul catolicu de ritulu latinu si grecu va luá parte la desbatere, si inca cá oponentu, precum de sine se intielege, pentru-cá proiectulu atinge tare de aproape impedimentulu dirimentu de casatoria alu disparitatei cultului, dupa care intre unu botezatu si nebotezatu nu se pote inchiá casatori'a valida in aintea lui Domnedieu si a bisericei. Cumcá ore episcopatulul catolicu secundatu va fi si de Protestanti si ortodocsi, pana acum nu ne este cunoscutu. Ne a venitu forte curiosu, candu am vedintu, cum una foia ortodocsa ocupanduse cu casatori'a civila o deplange singuru numai din motivulu, cá prin ea se scurtéza venitele preotiloru, fora cá se se fia ostenitu a considerá lucrulu din unu punctu de vedere mai inaltu, din punctu de vedere alu idealului casatoriei crestine.

In lun'a curenta alui Decembre, precum suntemu informati, se va tiené consistoriu in Rom'a pentru preconisarea mai multoru episcopi din lumea catolica. E posibilu cá Sanctitatea Sa Sumulu Pontifice si Capu alu bisericei Leonu XIII cu ocasiunea acést'a va tiené si una allocutiune catra ilustrulu Colegiu alu Cardinaliloru. La tempulu seu vomu raportá mai pre largu. Afora de ace'a, cátu mai curundu se va infientia pentru Statele Unite una Nuntiatura apostolica in Washington, si Presiedintele Statelor Unite inca va deschide una ambassada langa Santulu Scaunu in Rom'a, din cauza cá numerulu catoliciloru in statele unite s'a immultitu asia de tare in tempulu mai nou, cátu Nuntiatur'a si Ambasad'a suntu neincungiuratu de lipsa. Celi mai de frunte membri ai episcopatulului catolicu americanu petrecu de unu tempu in cocc in Rom'a discutandu mai multe puncte relative la orgnisarea santei biserice catolice in Americ'a nordica. In dilele trecute episcopatulul americanu, ce petrece de presente in Rom'a a datu si unu banchetu stralucitu in onorea Eminentiei Sale Secretariului de statu Cardinalulu Jacobini.

De unu tempu in cocc resuna si se colportéza faim'a priu foile romauesci si straine, cá asupr'a Illustriatei Sale Victoru Mihályi de Apsi'a Episcopulu greco-catolicu alu Lugosiului s'ar' fi facutu cercetare pentru unele transgresiuni canonice. Dora nemie'a in lame nu amu poté crede mai cu greu, cá ace'a, cá in contr'a ver unuia din ilustru membri actuali ai episcopatulului nostru gr. catolicu romanu ar' poté se se faca cercetari pentru transgresiuni canonice (!!!), candu zelulu si activitatea Loru cea corecta si cemplaria este stimata si pretiuita de tota lumea, carea i cunosce. Afora de ace'a faim'a a esitu mai antaiu in unele foi straine, si inca in una forma tare vaga. Din foile straine a trecutu prin foile romane, cari au insocito cu comentarie fia-care cum a cugetatu. Noi amu tacutu pana acum, si si acum ne multumimu cu sirurile aceste, fiendu-cá atâtu obiectulu cátu si modulu cum s'a divulgatu, ni se pare multu mai inferioru, decâtu se ne potemu induplecá baremu pre unu minutu a crede, pana nu vomu avé alte date mai secure.

Escellentia S'a Prea Santitulu Metropolitu Dr. **Joanu Vancea** petrece inca totu la Pest'a, unde credemu că in numele bisericeii gr. catolice romane va luá parte la desbaterea proiectului pentru casatori'a civila intre Judei si crestini in cas'a de susu a dietei Ungariei.

*

Dupa una foia din Romani'a au adusu si mai multe foi de ale nostre una caracterizare a tinerilor romani uiniti, ce de multu se indatinéza a studiá sant'a Teologia in colegiulu grecescu dela Santulu Atanasiu din Rom'a. In caracterizarea acést'a se dice intre altele, că tinerii nostrii, ce se tramitu din cele patru diecese unite, aru fi lipsiti cu totul de pietate si devotiune. Concedemu bucurosu, că printre celi multi, ce s'au tramisu de tempu indelungatu la Rom'a, voru fi fostu si de aceia, cari n'an fostu la locul lor. Acestia inse de comunu dupa câtava tempu au luat frundia in buze si si-au catatu alte staturi. Inse totu-odata acestia au fostu totu de a un'a numai exceptiuni. Partea cea mai mare inse au fostu totu de a un'a tineri cu adeverata chiamare si caracteru preotiescu. Esemple avemu destule. Intre altele amintimu numai de Ilustritatile lor Episcopii actuali de Gherl'a si Lugosiu, cari inca au studiatu in Rom'a, si a caroru devotiune, pietate si zelu eminentu pentru inffiorirea santei bisericeii, de securu că nu o va trage ninene la indoicla. Notiti'a amintita finesse prin ace'a, că esclama cu satisfactiune: *asia suntu fetiorii de Romani!* va se dica fora nice una pietate si devotiune. La aceste replicamu numai atât'a, că reu ar' fi, cându toti fetiorii de romanu ar' fi asiá. Spre fericire inse eli nu suntu asia, si in specie ce atinge pre tinerii bisericeii nostre, lu potemu asecurá pre ori cinc, că nu suntu asia, si pana cându biserice'a nostra va fi prevediata cu atari capi bisericesei cá celi din presente, de securu, că nu voru fi asia. Éra tinerimea nostra, ce se pregatesce spre statulu preotiescu in diversele seminarie, de securu că se multumesce de unu atare complimentu facutu de auctorulu notitiei respective, éra cea din Rom'a o va si respinge cu indignatiune.

*

O. D. Jacobu Bordanu paroculu Hasimasului ni tramitè una corespondintia tare iubucratoria, in care descrie, câtu de frumosu si in ce modu edificatoriu a satisfacutu poporulu laolalta cu preotimea din parochieile Hasimasiu, Silvasiu, Sintu si Indolu obligatiunei lorú cá fi supusi ai Santitateri Sale Sumului Pontifice Leonu XIII de a visitá in lun'a lui Octobre cu ocaziunea rogatiuniloru indreptate catra Prea Curat'a Fetiora si a dou'a bisericea. Preotimea si poporulu au fostu condusu in totu actulu acest'a de bravulu si zelosulu nostru V.-protop. alu Indolului Petru Alesandru Vlas'a canoscutu pentru zelulu lui celu infatigabilu facia cu totu ce e bunu si frumosu. In 21 Ocobre poporulu din tote patru parochieile insocitu de preotime si de cantecele tinerimei scolare a mersu la biserice'a din Pust'a Sanceraiu, unde s'a celebratu S. Liturgia prin M. O. D. V.-protopopu, care a tennutu si una vorbire acomodata catra poporu, s'a cetitu paraclisulu conformu prescrielorú metropolitane, si s'au facutu si mai multe colecte frumose caritative, si apoi totu in ace'asi ordine frumosa s'a reintosu poporulu acasa. Totu asemene au facutu in 28 Octobre si credintiosii cu preotimea din Micusiu si Seliste, candu a celebratu si concionatu tinerulu inse zelosulu cooperatoriu din Micusiu Simeonu Crisanu. In 22 Novembre s'a tennutu Sinodu protopopescu in Silvasiu, in care s'au pertractatu mai multe afaceri, s'au facutu mai multe colecte, si s'au votatu adresa de multiumita Escellentiei Sale Prea Santitului nostru Metropolitu pentru zelulu desvoltatu spre inaintarea culturei si una asemene adrosa si M. O. D. V.-protopopu alu tractului Indolului. Dé Ddienu cá atari fapte si atare zelu se afle imitatori multi!

Editorin si redactoriu responsabilu Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

Tipograff'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Anulu I.

Nro 24.

Fóia bsericésca.

Organu

pentru cultura religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

25 Decembre 1883.

Cuprinsulu:

Marire intru celi de susu lui Domnedicu! — Intalnirea si conversatiunea lui Dante cu Santulu Tom'a de Aquino in Paradisu. — Esplicarea psalmului 50 dupa P. Paulu Segneri. — Corurile de copii in bsericele nostre parochiali. — Martiriulu cá argumentu alu divinitatei religiei crestine. — Inca odata tienerea secretului in sinodele provinciali. — Varietati.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1883.

Tipograf'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Marire intru celi de susu lui Domnedieu!

Cu ajutoriulu Celui Atotupoternicu amu finitu anulu primu alu foiie nostre. Nu scimu in câtu Illustrulu nostru Episcopatu si onoratu publicu cetitoriu este multiumitu cu rezultatele nostre. Un'a inse scimu, si ace'a este, că nu amu intrelasatu nemic'a, ce ne a fostu cu potintia pentru a satisfac astepariloru Illustrului Episcopatu alu provinciei nostre, si intentiunea Lui ce'a curata de a vedé prin foi'a nostra promovata numai si numai cultur'a cea adeverata catolica, ne a servitu totu deaun'a de indreptariu, dela care cu scienti'a si yointi'a nostra nu ne amu abatutu nice odata.

„*Omne initium durum*“ dice practiculu latinu. Adeverulu adagiului acestuia amu avutu noi se lu sentimu in mesura nu comuna. Că mai antăiu in tempulu nostru de astădi, candu multi au pierdutu cu totulu ide'a unei baserici destinate de susu a fi factorulu principalu in viéti'a omenimei, candu la multi ide'a unei baserici universale menite a apropiá pre omu de omu si a stemperá si reduce la gradulu normalu sentiementele repulsive, este mai cu totulu absorbita de alte idei prea incordate, ma asiá dicundu contopita in acele si degradata in tota lini'a la rangulu sublternu de una apertinentia a loru, si pote ori si cine intipuí, ce chiamare grea are una foia basericésca la noi, la cari desastrela in direptiunea acésti'a suntu forte mari. Apoi calea, pre care amu mersu noi, a fostu neamblata inca in baseric'a nostra, si prototipu si indreptariu adeveratu din trecutu mai că nu amu avutu nicairi. Dupa ace'a câte susceptibilitati si câte opiniuni pote concepute in buna credintia, inse pentru ace'a totusi false si neintemeiate facia cu vieti'a publica a basericii nostre nu ne au impusu cea mai mare luare aminte, că nu cumva prin zelu escesivu se instrainamu, seau prin condescendintia prea mare se intarimu si confirmamu erorea. Si in urma lipsele si defectele literarie, ce este chiamata foi'a nostra a le implé baremu in câtuva, suntu nenumerate, si cu privire la urginti'a loru judecate si apretiuite in modu tare diversu, asiá câtu foi'a nostra a trebuitu se se silésca a suplini câte ceva deprin tote lipsele si a considerá baremu judecatile cele mai rationabili cu privire la urginti'a suplinirei diverselor defecte. Tote aceste suntu totu atâte eleminte, ce ne au facutu inceputulu indoitu greu. Inse totu odata suntu si totu atâte motive si impregiurari usiuratorie pentru noi inaintea tribunalulu Illustrului nostru Episcopatu, si dupa elu a publiculu nostru cetitoriu, pre cari i si rogamu prin acésti'a, cá se ne judece blandu, si se ne onoreze cu increderea si pre anulu venitoriu, in care dupa esperintiele deja facute, credemu că mai usioru vomu incungiurá scopulii, ce ne stáu in cale.

In urma inainte de ce amu inchiá anulu acest'a, cá nesce fii supusi ai santei baserici catolice, dela a carei invetiaturi nu voimu se ne abatemu intru nemica, inaintea lui Domnedièu si a santei sale baserici dechiaramu de retrac-tatu totu ce din nescientia seau nepotintia omenésca, ar fi seau in contr'a seau nu s'ar potè uní cu sacr'a invetiatura catolica predicata prin Magisteriulu Petru-Apostolicu.

Intalnirea si conversatiunea lui Dante cu Santulu Tom'a de Aquino in Paradisu.

Cine nu a auditu ver odata despre sublim'a poema numita Comedia divina alui Dante, regele poesiei italiene si crestine? Cá nimene altulu a datu Dante in poem'a acést'a una proba despre puterea cea mare a religiunii crestine de a inspirá unui geniu poeticu idei, ce in pri-vinti'a sublimitatei stau susu preste totu ce este afora de religiunea crestina.

Poetulu nostru in poem'a s'a, la care díce, cá si ceriulu si pa-mentulu si au pusu man'a, cá se lucre impreuna, descrie caletoriele sale prin infernu, purgatoriu si paradisu. Adeverurile catolice de credintia cele mai inalte suntu preperate prin poem'a acést'a dela inceputu pana la capetu in vesmentu poeticu câtu se pote mai frumosu, inse chiaru pentru ace'a neintelligibile pentru ori ce omu neversatu din fundamentu in teologi'a catolica. Elu se intalnesce in caletoriele sale si converseza cu toti barbatii celi mari pagani si crestini, asia câtu cetindu omulu poem'a lui i se pare, cá si cum i s'ar' fi deschisu mormentulu celu grandiosu alu lumii si umbrele cele venerande ale mortiloru aru fi parasitu pre unu momentu cealalta vietia spre a se scobori in midilocolu nostru.

In partea a treia a poemei sale, in care si descrie caletoriele prin paradisu, intre alti multi in canteculu alu unusprediecele intalnesce pre Santulu Tom'a de Aquino, Doctorulu angelicu alu basericei si pre Santulu Bonaventura, Doctorului seraficu alu aceleiasi, si incepe a conversá cu eli. Si pote ori si cine se-si intipuiésca, câtu va fi de snblima conversarea acést'a cu spiritele aceste doue grandiose. Santulu Tom'a a fostu monacu dominicanu, éra Santulu Bonaventura monacu franciscanu. Objectulu conversatiunei cu ambii a fostu despre Santulu Franciscu cu Santulu Tom'a, si despre Santului Dominicu cu Santulu Bonaventur'a. Cu mulfu gustu poeticu a pusu Dante in gur'a Santului

Tom'a, care fusese dominicanu, descrierea si laudele Santului Franciscu fundatoriulu ordului Franciscaniloru, éra in gur'a Santului Bonaventur'a, care fusese franciscanu, descrierea si laudele santului Dominicu, fundatoriulu ordului Dominicaniloru. Santulu Tom'a celu mai mare dominicanu lauda pre Santulu Franciscu, era Santulu Bonaventur'a celu mai mare franciscanu lauda pre Santulu Dominicu. In una forma minunata poetica este imbracatu prin acést'a principiulu acel'a alu eticei crestine, dupa care crestinulu adevératu trebuie se inaltie si pretiuésca faptele bune ale ori si cui fora de nice una cautare la ace'a, cà acel'a pre care lu laudàmú óre cine este.

Noi lasamu cu ocaziunea acést'a se urmeze aci de asta data numai laudele cele inalte, prin cari Santulu Tom'a de Aquino glorifica in aintea lui Dante pre Santulu Franciscu atunci, candu Dante intalnindu pre Santulu Tom'a in Paradisu incepe a conversá cu elu.

Cuvintele poetului suntu grele de intielesu. Din caus'a acést'a lasamu se urmeze comentariile facute la locul acést'a de regele Sacsoniei, unulu din celi mai mari cunoscutori alui Dante, cá cetitorii se pota gustá mai cu placere sublimulu poeticu, ce este in sirurile aceste pucine. Dupá ce S. Tom'a a observatu cugetulu lui Dante, de a audí ceva despre S. Franciscu si ordulu lui, incepe astu-feliu :

„Providinti'a“, dice Santulu Tom'a catra Dante, *„care guvernéza tota lumea cu acelu consiliu, in care ori ce privire creata se semte invinsa inca in ainte de ce ar' strabate pana in fundu, cá mirés'a aceluia, care prin una strigare cu viersu mare si o a incredintiatu siesi prin sange binecuentatu, se fia mai asecurata, si cá se mérga mai cu credintia in aintea mirelui ei, i tramise in favorui doi principi, cari si aici si acoló se-i servésca de conducutori¹⁾. Unulu a fostu serafimu in*

1) Mires'a este baseric'a catolica, pre care mirele ei, Mantuitoriulu nostru, si o a incredintiatu pre cruce, candu plinu de sange strigandu cu viersu mare si a datu sufletulu. Celi doi principi suntu Santulu Dominicu si Santulu Franciscu, fundatorii celoru doue orduri mari a Dominicaniloru si a Franciscaniloru. Celu de antaiu asecurá pusetiunea bisericeii prin ace'a, cà fundá ordulu predicatoriu alu Dominicaniloru, cãce predic'a este bas'a cea mai secura a bisericeii. Celu de alu doile facú pre baserica se mérga cu credintia in aintea mirelui ei, prin ace'a cà fundá ordulu Franciscaniloru, care prin votulu saraciei de buna voe facú, cá baseric'a se fia mai asemene mirelui ei, Dluu nostru Isusu Christosu, care inca a fostu seracu.

ardorea iubirei, celu laltu prin intieleptiune a fostu pre pamentu una radia din lumin'a cheruvimiloru²⁾.

Dupa aceste Dante trece la descrierea topografica a locului Asissi, unde s'a nascutu Santulu Franciscu si apoi continua: „De acoló (din Asissi) a resaritu lumei unu sore cá si acest'a la tempulu seu din Ganges³⁾. Pentru acé'a cine voiesce se vorbesca despre loculu acest'a, acel'a se nu dica Asissi, nu căce prea pucinu dice, ci se dica orientu, deca voiesce se vorbesca claru⁴⁾. Inca nu se suise sorele acest'a susu pre ceriu, si cu poterea lui cea mare si incepù a dâ pamentului intarire⁵⁾. Că inca cá tineru veni in resbelu cu tatalu seu pentru una feme, la care cá si la morte nimene nu i deschide portile cu placere⁶⁾. Si totusi in aintea curtei spirituali competente si in aintea tatalui seu se uní cu ea, si din dî in dî incepù a o iubi totu mai tare⁷⁾. Lipsita de mirele ei celu de antâiu una mia si mai bine de ani remase in intunerecu despretiuita, fora cá se-i mai cera cineva man'a⁸⁾. N'a

²⁾ Santulu Franciscu a stralucitu mai multu prin iubire, din care cauza poetulu lu si asemena cu serafimii, acaroru chiamare dupa Dionisiu Areopagitulu, care i numesce *ερασιμοι*, este a arde de iubirea lui Ddieu. Santulu Dominicu din contra a stralucitu mai multu prin intieleptiune, din care cauza Dante lu asemena cu cheruvimii, acaroru chiamare totu dupa Dionisiu este a fi luminati de radiulu intieleptiunei divine.

³⁾ Unu sore numesce aci Dante pre S. Franciscu, unu sore cu asia potere, cá sorele celu naturalu de pre ceriu pre tempulu solstitiului de vera in apropierea zodiei racului, candu noue ni se pare, cá resare din undele riului Ganges.

⁴⁾ Deca S. Franciscu e sore, cum l'a numitu poetulu mai susu, atunci forte frumosu dice aci, cá loculu unde s'a nascutu elu, trebue se se numesca Orientu si nu Assisi, cá orientu se numesce loculu unde resare sorele.

⁵⁾ Poetulu aluda la zelulu si portarea Santului Franciscu inca candu erá tineru.

⁶⁾ Feme'a acést'a este *seraci'a*, pre care nimene nu o primesce bucurosu, cum nu primesce mortea. Prin cuvintele aceste alude poetulu la vointi'a din tineretie a Santului Franciscu de asi vinde tota averea si a o impartii la altii, cá elu se remana perfectu seracu, la care vointia se opuse de totu tare tatalu seu.

⁷⁾ Poetulu voiesce se dica, cá in aintea episcopului si in aintea tatalui seu depuse totusi votulu seraciei, pre care de atunci din dî in dî o iubiá totu mai multu.

⁸⁾ Celu de antâiu mire alu seraciei a fostu Mantuitoriulu nostru, care nu aveá unde se-si plece capulu. De atunci pana la Santulu Franciscu va se dica in tempu de 1200 de ani nu a mai imbratisiato nimene.

*folositu nemic'a, cã se spuned, cãtu de linistitu a aflatu pre Amicl'a cu ea acel'a, care impleã lumea de spaima*⁹⁾. Nu a folositu nemicu cã a remasu statornica si cu curagiu, asia cãtu, candu insusi Mari'a a remasu diosu, ea s'a suitu cu Christosu susu pre cruce¹⁰⁾.

Totusi cã se nu mai continuu asia de intunecatu, intielege in vorbirea mea cea diffusa, cã parecã a acest'a de sponsi a fostu Franciscu si seraci'a. Feciele loru veseli si concordã a loru cea frumoasa facuru cã iubirea, admiratiunea si privirea cea dulce se devina caus'a la multe cugete sante, cãtu mai antãiu venerabilulu Bernardu si depuse incaltiamintele si incepã a alergã dupa pacca acest'a, si desi alergã cu graba, totusi i se pareã cã intardã¹¹⁾. O bunu adeveratu! O bogatia necunoscuta! Descultiu Egidiu, descultiu Silvestru urmãza mirelui, asia de tare iubescu eli mirãs'a lui¹²⁾. De atunci incepã a merge tatalu si acumu si magistru cu muerea sa si cu consocii, cari se incinseru dejã cu

⁹⁾ Poetulu alude la intemplantarea enarata de Lucanu, care dõce cumcã candu a batutu Caesar celu vestitu la usi'a naiariului celui seracu Amiclas, acest'a i a deschisu linistitu usi'a fora nice una temere, bine sciendu cã nice Caesar de care tremurã lumea, nu va avé nemic'a, ce se lia dela elu. Pentru ace'a dõce acolõ Lucanu

— — — O vitae tuta facultas,
Pauperis angustique laris! O munera nondum
Intellecta Deum! Quibus hoc contingere templis,
Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu,
Caesarea pulsante manu.

(O securitate a vietiei lariloru miscri si lipsiti! O daruri inca necunoscute ale dieiloru! La ce temple si la ce muri li s'aru poté intemplantã, cãtu deca bate la ele man'a lui Caesar se nu se impla de terore.

Lucan Pharsel. L. V. vers 527—531.

¹⁰⁾ Seraci'a i a remasu Mantuitoriului fidela si susu pre cruce, unde a moritu golu si seracu, cãtu nice apa spre asi stemperã setea n'a avutu, candu insusi mam'a lui, Mari'a l'a insocitu numai pana la cruce. Nice securitatea lui Amiclas, ce i o a causatu saraci'a, nice fidelitatea ei facia cu Mantuitoriulu nu i a ajutatatu nemica, cãce pana la S. Franciscu nimene nu i a cerutu man'a seraciei de buna voe.

¹¹⁾ Voiesce poetulu se dica prin sirurile aceste, cã linistea sufltesca a lui Franciscu celui casatoritu cu saraci'a erã iubita si admirata de toti, cãtu iubirea si admiratiunea acest'a a fostu caus'a de multi l'au urmatu, intre cari primul a fostu Bernardu, care nu s'a potutu grabi destulu cu impartirea intregi sale averi la seraci.

¹²⁾ Egidiu si Silvestru au fostu alti doi, ce desculti l'au urmatu pre S. Franciscu, mirele a carui mirãsa erã seraci'a.

funi'a cea plina de umilintia, si lips'a de curagiu nu i mai plecă ochii in diosu, nice pentru-cà elu erà unu fiu alui Petru Bernadone, nice pentru-cà-lu admiráu cu dispretiu¹³⁾. Nu, ci cá unu rege si descoperì elu cugetulu lui Inocentiu, si primì dela elu sigilulu celu de antaiu alu ordului¹⁴⁾.

Dupa ce poporulu celu micu si miseru (asecli Slui Franciscu) a fostu crescutu urmandu aceleuia (Slui Franciscu), a carui vietia admirabila mai bine s'ar' poté cantá in glori'a paradisului¹⁵⁾, dorinti'a acést'a santa a archimandritului acestuia fù prin Honoriu a dou'a ora incoronata de suflarea eterna¹⁶⁾. Si fiindu-cà insetatu de martiriu, in presentia Sultanului celui superbu predicá pre Christosu laolalta cu celi ce l'au urmatu¹⁷⁾; inse din cauza cá poporulu erà prea duru pentru intorcere, se reintorse spre a nu remané fora folosu la érb'a Italiei. Aci jacundu pre una stanca aspra intre Arno si Tibru i s'a imprimatu celu din urma sigilu alui Christosu, pre care membrele sale l'au portatu doi ani¹⁸⁾.

Cându inse i a placutu Aceleuia, care i a datu lui una atare salute, cá se-lu chiami in susu se-si lie resplát'a, care si o a castigatu micusioranduse pre sine, recomandá pre soci'a sa cea iubita ereditoru, ce eráu fratii sei, si le demandá se o iubesca cu credintia¹⁹⁾.

¹³⁾ Sub muere intielege poetulu cá mai susu seraci'a. Sub funia intielege funi'a ace'a, cu carea S. Franciscu in semnu de umilintia se incinse. S. Franciscu se numieá in semnu de umilintia cu numele de batujocura: fiulu lui Petru Bernardone. Intielesulu este, cá nemicu nu erà in stare alu abate dela umilintia, de si lu rideáu multi pentru numele acest'a, si lu despretiueáu.

¹⁴⁾ Poetulu alude la confirmarea ordului Franciscaniloru prin Pap'a Inocentiu.

¹⁵⁾ Aci poetulu se preface, cá si cum ar' uitá cá in insasi glori'a Paradisului i se canta lui vietia Santului Franciscu prin S. Tom'a. Acést'a o face poetulu spre a aretá, câtu de cu greu este omului a se strapune in cugetu cu totulu in paradisu.

¹⁶⁾ Poetulu alude la intarirea ordului Franciscaniloru prin Pap'a Honoriu, prin ce si Spiritulu Santu a inceputu a lucrá in elu.

¹⁷⁾ Poetulu alude la predicarea Slui Franciscu intre Mohamedani.

¹⁸⁾ Poetulu alude la stigmatizarea Santului Franciscu, dupa care cá si Dlu Christosu pre cruce a avutu si elu rane sangerande in continuu la mani, la petiore, in costa, si una diadema de rane in giurulu capului. Prin stigmatizarea acést'a miraculosa Mantuatoriulu insusi a sigilatu ordulu lui cu sigilulu ultimu.

¹⁹⁾ Sub socia si aci intielege poetulu miseri'a, pre care o a recomandat u urmatoriloru sei, cari suntu monachii franciscani.

De aci incolo poetulu descrie in colori drastice, cum a decadiutu ordulu franciscaniloru dupa mortea santului Franciscu.

Pentru cunoscutorii limbei italiene adaugemu tecstulu originalu a locului acestuia din cele mai sublime in poema.

La providenza, che governa il mondo
 Con quel consiglio, nel quale ogni aspetto
 Creato è vinto pria che vada al fondo,
 Però che andasse ver lo suo diletto
 La sposa di colui, che ad alte grida
 Disposò lei col sangue benedetto,
 In sè sicura, e anche a lui più fida,
 Due principi ordinò in suo favore,
 Che quinci e quindi le fosser per guida.
 Lo un fu tutto serafico in ardore,
 Lo altro per sapienza in terra fue
 Di cherubica luce uno splendore.
 Di quella costa là, dov' ella frange
 Più sua rattezza, nacque al mondo un sole,
 Come fa questo tal volta di Gange.
 Però chi di esso loco fa parole,
 Non dica Assesi, che direbbe corto,
 Ma Oriente, se proprio dir vuole.
 Non era ancor molto lontan dall' orto,
 Ch' el cominciò a far sentir la terra
 Della sua gran virtude alcun conforto.
 Chè per tal donna giovinetto in guerra
 Del padre corse, a cui come alla morte
 La porta del piacer nessun disserra;
 E dinanzi alla sua spiritual corte,
Et coram patre le si fece unito,
 Poscia di di in di l' amò più forte.
 Questa, privata del primo marito,
 Mille e cento anni e più dispetta e scura
 Fino a costui si stette senza invito.
 Nè valse udir, che la trovò sicura
 Con Amiclate al suon della sua voce
 Colui, che a tutto il mondo fe' paura:
 Nè valse esser costante, nè feroce,
 Sì che dove Maria rimase giuso,
 Ella con Cristo salse in su la croce.
 Ma per che io non proceda troppo chiuso,
 Francesco e povertà per questi amanti
 Prendi oramai nel mio parlar diffuso!

La lor concordia, e i lor lieti sembianti
 Amore, e meraviglia, e dolce sguardo
 Faceano esser cagion di pensier santi,
 Tanto che il venerabile Bernardo
 Si scalzò prima, e dietro a tanta pace
 Corse, e correndo li parv' esser tardo.
 Oh ignota ricchezza, oh ben ferace!
 Scalciasì Egidio, e scalciasì Silvestro
 Dietro allo sposo; sì la sposa piace.
 Indi sen va quel padre e quel maestro
 Con la sua donna, e con quella famiglia,
 Che già legava lo umile capestro;
 Nè li gravò vità di cor le ciglia
 Per esser fi di Pietro Bernardone,
 Nè per parer dispetto a meraviglia.
 Ma regalmente sua dura iutenzione
 Ad Innocenzio aperse, e da lui ebbe
 Primo sigillo a sua religion.
 Poi che la gente poverella crebbe
 Dietro a costui, la cui mirabil vita
 Meglio in gloria del ciel si canterebbe,
 Di seconda corona redimita
 Fu per Onorio dallo eterno spiro
 La santa voglia di esto archimandrita:
 E poi che, per la sete del martiro,
 Nella presenza del Soldan superba
 Predicò Cristo, e li altri che il seguìro,
 E per trovare a conversione acerba
 Troppo la gente, e per non stare indarno,
 Reddissì al frutto della italica erba.
 Nel crudo sasso intra Tevere ed Arno.
 Da Cristo prese lo ultimo sigillo,
 Che le sue membra due anni portarno.
 Quando a colui, che a tanto ben sortillo,
 Piacque di trarlo suso alla mercede,
 Ch' el meritò nel suo farsi pusillo,
 Ai frati suoi, sì come a giuste erede,
 Raccomandò la donna sua più cara,
 E comandò che l' amassero a fede:

Esplicarea psalmului 50 dupa P. Paulu Segneri.

„Fà bine Donne intru buna-voirea ta Sionului, si se se zidesca murii Ierusalimului“.

Davidu dupa-ce a espusu, care sacrificia áru fi facutu lui Ddieu, se strapuse cu spiritulu in acele tempuri fericite, cându eráu se se aduca atari

sacrificia. Pentru ace'a si-curma vorbirea, si incepe a se rogá fierbinte de grabirea aceluor tempuri mai bune: cá Ddiu se nu mai amâne, ci se se apuce de zidirea Jerusalimului celui nou adeca de Baseric'a lui *Isusu Christosu*, careia din respectu catra fundatoriulu ei celu prea Eminent, sei remana rezervate tote acele sacrificia. Cà acest'a e sensulu naturalu alu versului acestuia, nu e nice una indoiala; pentru-câ de ce Jerusalimu ar' fi potutu vorbí aci Davidu in sensu literalu? Dora de Jerusalimulu, in care si-a avutu resiedinti'a? Asia s'ar' paré la prim'a vedere; inse Jerusalimulu pre tempulu lui Davidu erá edificatu numai in partea inferiora, ér' partea superiora a terminatu-o mai târdiu Solomonu spre a pune acolo Baseric'a Domnului. Afora de ace'a in Baseric'a lui Solomonu nu se poteáu aduce acele sacrificia maretie, despre cari fû vorb'a in versulu precedente, ér' in celu urmatoriu se va aretá mai chiaru. Prin urmare Davidu a trebuitu se arete aci acelu Jerusalimu, a carui icona fû celu pamentescu, adeca trebui se intielega Jerusalimulu nostru, pentru-câ numai in acest'a se poteáu si se potu aduce sacrificiale acele, ce nu se potu despretiui. Edificarea acestei cetâti asia de mare si pompose, carea s'a fundatu pre muntele Sionului, — pre culmea unei perfectiuni sublime, — s'a amanatu pana la venirea lui *Isusu Christosu*. Pentru-câ legea evangelica, carea atunci erá ascunsa in sinulu Parintelui cerescu, nu o poteá anuncia nime altulu, de câtu *Unulu nascutu Fiulu lui Ddiu*. Deci venirea lui *Is. Christosu* este, de carea se roga Davidu prin cuvintele: „*Fâ bine Domne intru buna-voirea ta*“. Intruparea Cuventului avû la inceputu deosebite numiri in s. scriptura, asia: *misericordia, cercetare, potere, facia* si mai nimeritu *bunavointia*; pentru-câ deca *bunavointi'a divina* e caus'a fundamentale a toturoru bunuriloru posibili, atunci de securu nu i-se pote ascrie mai mare bine, de câtu *darulu* ce ni l'a facutu ace'a *bunavointia* cu *Cuventulu Eternu* chiaru in corpu moritoriu, — unu daru, eare a fostu cu totulu nemeritatu, cu totulu lucrulu gratiei, si nice odata nu s'ar' fi potutu castigá dela lume, deca Parintele Cerescu nu ni l'ar' fi datu numai din bunatate. Acést'a o esprima Davidu aci si pentru acést'a se roga fierbinte catra Ddiu: „*Fâ bine Domne intru buna-voirea ta*“ adeca intru *incarnatiunea Fiului teu*.

Davidu cându suspinâ cu o dorintia atâtu de mare dupa zidirea Jerusalimului nostru adeca: a *Basericei lui Christosu*, nu fara ceva insemnare misteriosa, face amintire numai despre murii, cu cari trebuiá se fia incungiurata Cetatea: „*câ se se edifice murii Jerusalimului*“. Pote la incantatu frumseti'a ei, tarí'a si înaltimea intru atât'a, câtu dupa ce a vediutu-o, a fostu cu totulu multiumitu, si nu mai cugetá in ace'a incantare si la alte lucruri. Acést'a in fapta nu e greu de a-o crede, deca sub *muri vrei* se intielegi ace'a, ce intielegu cei mai distinsi interpreti biblici, adeca: *articuliî credintiei*. Acesti'a suntu in adeveru murii *Basericei sante*, fiendu-câ: *eli* suntu, cari o separeza de alte secte si popora, ce preferescu a locuí afora de dens'a; *eli* suntu, cari o apara de erorii periculosi, ce Judeii, paganii si ereticii i-aru latí in dens'a,

deca aru poté; deci cine stă firmu in acesti articuli de credintia nu se teme de nemic'a. Inse in fia-care cetate cu intariturile interne trebuie se fia impreunate si cele esterne; pentru ace'a de murii interni ai Basericeii lui Isusu Christosu, se tienu si cei externi. Acesti'a suntu *Invetiatorii scientiei sacre*, cari apara artiellii credintiei cu tota poterea.

Acum, de ora-ce Davidu vediu in spiritulu seu aceste intarituri maretie, nu ti-se pare justa dorirea lui, de ale vedé câtu mai curundu in realitate standu in aintea lui? „*Câ se se zidesca murii Jerusalimului*“. Câtu de bucuros s'ar' fi facutu Davidu unulu din lucratorii acelia, ce eráu meniti pentru edificare. Dar' acelia nu poteáu fi omeni de starea sa, eli trebuiau se fia omeni seraci, nesciutori, neesperti etc. cá cu atâtu mai chiaru se se vedia intieptiunea edificatoriului, Éta! pentru ce nu a disu Davidu: „*câ se zidescu murii Jerusalimului*“, ci „*câ se se zidesca*“.

„*Atunci bine vei volé gier'fa dreptatiei, prinosulu si arderile de totu: atunci voru pune pre altariulu teu vitiei*“. Viersulu acest'a contine argumentulu pentru priceperea celui precedente, — argumentulu, cá Jerusalimulu doritu de Davidu in adeveru e Baseric'a lui Christosu, pentru-câ acést'a e forte avuta de sacrificia maretie, ce afora de deus'a in vanu se cautáu. Si in adeveru, unde s'au aflatu canduva acele sacrificia distinsse ale dreptatei, afora de Baseric'a lui Isusu Christosu? Forte numeroase eráu sacrificiale in T. v. cari se aduceáu lui Ddieu; dar' nece unulu nu se poteá numí *sacrificiulu dreptatei*, din doue ratiuni: 1) Fiendu-câ dreptatea poftesce, cá acel'a se se pedepsesca, care a pecatuitu, ér' acel'a se nu se pedepsesca, care nu a pecatuitu. Acum desi a fostu omulu, care a pecatuitu, totusi la sacrificiale Test. v. nu s'a pedepsitu omulu, ci animalulu taliatu spre sacrificiu; 2) Fiendu-câ dreptatea nu e indestulita nice odata, pana ce nu e restituita egalitatea intre satisfactiune si vetamare. Inse ce egalitate pote fi intre vetamarile, cari le a facutu omulu lui Ddieu, si sacrificiale aduse spre satisfacere? nice cea mai mica; pentru ace'a nu e de miratu, cá dreptatea divina dá una dovada atâtu de infioratorie despre man'ia s'a asupr'a lunei, si nu se aflá nice unu midilocu spre a o impacá. Acum inse nu se mai pote dice astu-feliu; pentru-câ preto-tindenea se afla in Baseric'a lui Christosu sacrificiulu dreptatei.

Sacrificiulu lui Is. Christosu fû unu sacrificiu adeveratu si realu; aici sacrificiulu si preotulu a fostu si este unulu si acelasi. Deci precum sacrificiulu lui Christosu a fostu unu sacrificiu adeveratu, asia fû in essentia unu *sacrificiu alu dreptatiei* din doue puncte de vedere: *Antaiu*, la sacrificiulu lui Christosu nu se pote dice, cá s'a sacrificatu unu animalu pentru pecatulu omului; unu *omu s'a sacrificatu*, si inca *celu mai mare omu si mai stralucitu*, care a fostu canduva in lume. *In loculu omului vinovatu s'a ucisu Omulu celu nevinovatu la acestu sacrificiu*, singuru pentru ace'a, cá omulu celu nevinovatu din iubire, voli se lié asuprasi pecatele omului vinovatu si se satisfaca pentru ele. Si fiendu-câ Ddieu dela omulu vinovatu nice *odatu nu potè capeté satisfactiune co-*

respondiutoria, Asia past omulu celu nevinovatu spre a prestá ace'a satisfactiune. Christosu adeveratulu Ddieu si omu luà asuprasi ace'a culpa grea, si prin urmare sacrificiulu lui Is. Christosu a fostu *unu sacrificiu alu dreptatei* si din *alu doile punctu de vedere*; pentru-cà restabili egalitatea intre satisfactiune si vetamare.

Sacrificiulu dreptatiei lu prevediù prof. Davidu in Baseric'a lui Christosu concomitatu de nenumerate alte sacrificia, cari le destinge aci, numindule *daruri* seau *oblatiuni* si *olocauste ori arderi de totu*. Spre a pricepe, ce se intielege sub aceste numiri, trebuie se consideri Baseric'a pre tempulu persecutiuniloru, cându s'a desvoltatu, si pre tempulu pacei, si te vei convinge, cà nice odata n'a fostu lipsita de daruri si olocauste. Pre tempulu persecutiuniloru sci in ce au statu darurile? in numerosii credintiosi, cari spre a latf si sustiené credinti'a, se espuneáu pericolului, fiendu gat'a asi pierde si vietia prin torturi, de si nu au pierdutu-o. Acesti credintiosi primira numele de *daru*, fiendu-cà nu si-au potutu castigá numele de *sacrificiu*. *Olocauste* pre tempulu persecutiuniloru au fostu: martirii. Pre tempulu pacei au fostu alte sacrificia de alta natura, forte placute lui Ddieu. *Olocauste* suntu *ordurile monachali* „cà-ci deca cineva promite totu ce are lui Ddieu, acést'a e ardere de totu“, dîce s. Gregoriu Marele; ér' *daruri* pre tempulu pacei facu acei'a, cari oferescu Domnului pentru totu-de-un'a una parte mare din averea loru. De aci se deduce originea numeroseloru spitale, asile, baserici, manastiri si alte institute folositorie.

In fine inchiaie Davidu cu sacrificiulu, ce se celebreza in tempulu nostru *pre s. altariu*: „atunci voru pune pre altariulu teu *vitieli*“. Sub „*vitieli*“ vreau se intielega unii *laud'a lui Ddieu*, provocanduse la *prof. Osea 14, 3*: „*sacrificávomu vitieli buzeleru nostre*“, si acést'a cu atátu mai vertosu, fiendu-cà *laud'a lui Ddieu*, inca se pare unu feliu de sacrificiu forte placutu lui Ddieu. Inse aci de securu nu se intielege *sacrificiulu laudei divine*, de ora-ce Davidu lu-adeuceá acel'a in tota or'a. Má, de amu avé se invidiamu pentru ceva pre dreptii T. v., atunci ace'a ar' fi *laud'a*, in carea exceláu. Davidu a intielesu aci *sacrificiulu s. Euharistie*, care noi -lu numimu si *sacramentulu s. altariu*. Ace'a cà se pune: „*vitieli*“ in locu de „*vitieliu*“, e o espresiune dupa tempulu de atunci, candu se numiá *tipulu* in locu de lucrulu *intipuitu*. Simbolulu lui Is. Christosu inse, in càtu in fia-care dî se sacrifica pre altariu, n'a fostu numai unu *vitieliu*, ci mai multi, cari se taliáu cá sacrificiu spre diverse scopuri. Tote aceste aludáu, seau preintipuiáu numai unu sacrificiu a T. n. Inse sacrificiale legali, prin cari s'a simbolisatu sacrificiulu lui Is. Christosu nu stá numai din *vitieli*, ci si din alte lucruri vii si fora vietia, si Davidu nu amentesece aceste, din cauza, cà *vitieliu* de unu anu erá celu mai de frunte intre sacrificiale T. v. Acum cà tote sacrificiale vechi si-au ajunsu perfectiunea in *sacrificiulu Eucharistiei*, nu se pote negá; pentru-cà deca tote au ajunsu la perfectiune in *sacrificiulu crucei* precum se scie cu securitate, atunci si-au

aflatu acést'a perfectiune si in *sacrificiulu eucharisticu*. Sacrificiulu crucei si Eucharistiei nu se distingu, de câtu intru ace'a, că primul fû sangerosu, alu 2-le nesangerosu. (Si fine).

B. Ratiu prof.

Corurile de copili in bisericele nostre parochiali.

„Lasati pruncii se vena la menea, că unor'a că 'acelor'a este imparat'l'a ceriuriloru“, a disu Mantuitoriulu nostru Isusu Christosu. Si in adeveru pre lume nu este unu lucru mai placutu decâtu a vedé pre prunci prea marindu pre Domnedieu prin rogatiuni si cantari sacre. Ori ce cantare sacra inaltia si redica pietatea omului. Inse cându cantarea cea sacra ese din gur'a prunciloru, atunci ea cu una putere indoita petrunde sf vivifica sentiulu de pietate alu omului. Din caus'a acést'a in biserica s'a pusu totu de a una mare pondu pre ace'a, că copiii inca de micuti se se initieze in cantarile sacre si din cându in cându inaintea poporului credintiosu se si preamarésca pre Domnedieu prin cantarile loru, că asia copiii inca de micuti se se indulcésca de marirea casei Donului, era adultii se-si nutrésca pietatea catra Domnedieu si catra sant'a Lui casa vediendu sf audiendu laudele Domnului din gur'a prunciloru.

La noi in urm'a impregiurariloru celoru triste de veacuri tempu indelungatu au crescutu copiii nunumai pre la sate ci si pre la orasie, precumu ne este cunoscutu tuturoru, nunumai cu un'a instructiune religiosa mai numai domestica, ei lipsiti de ori ce instructiune in cantarile sacre. De aci a urmatu apoi impregiurarea ace'a tare neplacuta, că de multe ori in tota comunitatea basericésca afora de cantorulu nimene nu intielegeá nemic'a din cantarile basericesci. Éra apoi cantorii intielegu de multe ori asia de pucinu din adeveratele cantari basericesci, si suntu nu odata totalu lipsiti de ceva tonu placutu, câtu dupa-ce in lips'a organeloru, defectulu acést'a alu cultului divin nu se poteá supleni cá in baseric'a apusului, asia de multe ori este si astâdi una tortura pentru unu omu de ceva cultura a audí la S. Liturgia tote schilalaturile dela inceputu pana la capetu.

Impregiurarea acést'a din punctu de vedere religiosu si culturalu are efecte tare deplorable. Că mai antaiu cantarea, care e menita a vivificá totu cultulu divin si a escitá si inaltia pietatea credintiosiloru, chiaru scopulu acést'a principalu spre daun'a pietatei nu si-lu pote ajunge. Afora de ace'a poporulu dedanduse a nu audí in biserica nice odata ceva cantare cum se cuvinea, in urma si pierde totu gustulu musicalu, si mai nu mai scie deosebí între ce'a ce este musicalu frumosu si între ce'a ce nu este. Acést'a inse, dupa-ce este cunoscutu, ce putere mare esercéza music'a asupr'a pietatei si moravuriloru unui poporu, este una pierdere irreparabila. La tote poporele music'a a fostu unu factoru civilisatoriu insemnatu. Cu deosebire Grecii antici au cultivatu forte multu music'a si i au datu una rola insemnata in viet'a cotidiana a poporului, asia câtu se pote dícea, că in tempulu acel'a alu paganismului music'a a contribuitu forte multu la ace'a, că moravurile Greciloru in privint'a

finetiei, urbanitateri si a blandetiei se sté susu preste ale tuturoru celoru alalte popore antice.

In faci'a acestor'a trebuie se ne cugetàm si noi seriosu la ace'a, cá se esímu odata din datin'a ace'a patriarcala de a nu mai audí in baserica in multe locuri numai intorsaturile primitive si fora gustu ale câte unui cantoru, care ori ce ar' poté fi numai cantoru nu. Ar' fi tempulu, cá si poporulu nostru se se dedé la una musica regulata si cu gustu, deca voimú se fimu numerati intre poporele patrunse de ide'a civilizatiunei.

Recerintiei acesteia moderne, careia nu ni este iertatu se-i mai contrastamu, pre nice una cale nu i se pote satisfacé asia usioru si asia fora spese, cá prin corurile de copii in basericile parochiali, fiendu-cà acum avemu scole poporali, in cari se pote pune bas'a la atari coruri, ce'a ce pana nu amu avutu scole nu a fostu cu potintia.

In tote seminariele nostre domestice si in pregarandie se pune de totu mare pondu si se speséza forte multu pentru progresulu tinerimeí in cantarile basericesci, asia câtu unulu fia-care tineru, cându ese din instituttele aceste trebuie se fia de ajunsu versatu in ele. Acum ce i impiedeca pre preotii nostrii, cá se nu se ingrigésca, cá docentii dela scolele nostre poporali, cari si fora de ace'a suntu obligati a propune cantarile basericesci in scol'a poporala, se aléga pre copili celi cu tonu mai bunu, si cu acestia in tota Dominec'a si in serbatori se tiena coru la Sant'a Liturgia? Poporulu ar' avé una desfetare forte mare, éra din aintea strainiloru, cându aru intrá in baserica, nu amu mai rosi, si in urma docentele pre nice una cale alt'a nu si ar' castigá stim'a si iubirea poporului in mesura asia mare, fiendu-cà prin acést'a progresulu copiloru este in vediulu comunitatatei intregi, precandu celu din scola nu. De sine se intielege, cá in lucrulu acest'a si preotulu trebuie se sté tare multu in ajutoriu docentelui. Acést'a se pote cu atátu mai usioru, cá cantarile dela S. Liturgia nu suntu multe, nu suntu grele, si nu se canta din carte, ci le potu invetiá copili de rostu. Dupa ce se face inceputulu, apoi preste câtiva ani, cându copili voru fi adulti, atunci spre variatiune se pote tiené pre rendu odata coru de adulti, alta data de copii. Ma pote tiené coru micstu, in care va avé din abundantia tote tonurile. Ma cându docentele ar' fi impiedecatu, atunci intre celi adulti mai totu de a un'a se pote aflá câte unulu, care se-lu suplinésca. Mai târdiu, cându s'a facutu progresu mai insemnatu, se pota pasi si la formarea unui coru pentru unele cantari mai insemnate dela inmormentari si alte ceremonii, cari potu aduce si ceva venitu pentru scola. Corurile aceste apoi se potu folosi si la inserate, mai cu sema la sponsorii, cari suntu un'a cu cele dela S. Liturgia. Si ce e mai multu, tote aceste se potu face fora de spese, si ce se poftesce este numai ceva zelu.

Trbuie se-lu cuprinda pre omu mirarea mai cu sema, candu intra in câte una baserica de ale nostre frumoasa, edificata in tempulu mai nou, si prevediuta altu-mintrule cu tote cele de lipsa, si si cu preotu de cultura si

inteliginția frumoasă, cu școala și cu docente calificată, și apoi în mijloculă la toate aceste aude pre câte unu cântorului școlăritănduse, și poporul ascultăndulu cu pacienția, fiendu-că i s'a tempitu totu gustulu musicalu. Aci nu pote fi caus'a decătu numai neglijinția și indiferențismulu. Clerulu nostru a facutu multe lucruri bune. Deca va avé numai voinția, de securu că va suplini și defectulu acest'a, care asia nu mai pote remané. Se încépa numai celi mai zelosi, și atunci voru vedé, că însuși poporul va școlá din letargia pre celi morosi, și i va silí se-i imiteze.

Martiriulu cá argumentu alu divinității religiunii creștine.

VIII. Tari'a argumentului.

Dupa toate aceste premise se consideramă acum înse și tari'a argumentului, cu care din constantia martirilor se comprobéza veritatea religiunii creștine. Cumcă sangele martirilor e vocea verității apare

1) din însuși *faptulu*. Pentru-că ss. părinți ne testéza cumcă sangele martirilor a fostu sementia creștinilor, și cumcă baserie'a intru adevéru a fostu adaptată cu acela. Acest'a o testéza între alții gloriabundulu Tertulianu, cându astu-feliu agraiesce pre frunțasii imperiului romanu (Apol. c. 50) „*Cruciati-ne, torturati-ne, sfermati-ne, că reutatea voastră e prob'a nevinovatiei noastre. . . Nece ve folosesce ceva crudelitateă voastră care de care mai alésa; mai multu e adamanire pentru secta (religiunea creștina). Mai multi ne facemă de câte ori ne taiemă prin voi; e sementia sangele creștinilor*“. Acest'a prin o asemănare o ilustrează și Justinu (Dial. cum Triphone n. 110). Asia dupa ce dîce: că cu câtu ni se aplică din ce în ce mai multe atări (tormente), cu atâtă mai multi alții se facu pii și fideli prin numele lui Isusu, asia contină: „*Precum viti'a de vinia, deca i se taie unele părți producătorie de fructu, intru atât'a înaintéza în câtu edă de nou alți rami înfloritori și fructiferi. Asia ni se întempla și noue. Că viti'a plantată de Ddieu și salvatorele Christosu e poporul lui*“. De aci se vede dară că sangele martirilor a fostu mai elocuentu de câtu toată orățiunea retorilor, că a persuadată mai tare de câtu intréga demonstrarea filosofilor, dupa ce acestia abia pre unulu seau altulu au trasu în partea lor; are totu dreptulu asia dară Tertulianu cându dîce: „*Multi la voi îndemna la suferirea dorerei și a morții, că Cicero în Tusculane, că Senec'a în Fortuite, că Diogene, că Pyrrhon, că Callinicu. Cu toate acestea cuvintele nu afla atât'a discipuli, câți creștinii învetiatori cu fapta. Chiar' obstinătionea, care o aprobată e magistra. Că cene la privirea ei nu se va bate a cercă dupa caus'a acestui lucru? Cene dupa ce va fi aflatu-o, nu se va apropiá (de religiunea creștina), dupa ce se va fi apropiatu nu va dorí se patiméscă, spre a luá tota gratia lui Ddieu?*“ (Apol. c. 50).

Acum deca sangele martirilor e mai elocuentu de câtu ori ce *ratiune* ori *oratiune unană*, deca pre *nummerati omeni* i a convinsu despre cele mai *dure, dificile* și *aspre lucruri*, despre cari filosofi *nece în cea mai mica parte n'a potutu convinge pre nime*, cene nu vede, că acela a fostu prevediutu cu *potere convingătorie supraumană* adecă *divină*? Nu se pote aduce în ainte *operarea de castigu* dupa cum am vediutu mai susu, nu *post'a de gloria desiertă*, pre carea, dupa cum observa Perone, bine șcieáu, că religiunea creștina o proserie, prin care totu fructulu martiriului l'ar' fi pierdutu; mai multi au

pieritu in spelunci si paduri ori de f6me, ori inghititi de fiere, nesciuti de nime fora numai de Ddiu. Erau notati cu infamia publica, mai multi au fostu ucisi ori arsi cu gramada si asia au fostu certi, c6 numele loru nu voru perveni la posteritate. In fine eli mai multu se teme6u de poft'a de gloria de c6tu de sabia si focu. Nu se pote aduce nece *amorea de patria*, carea in lume nu o ave6u, ci ceriulu -lu prive6u de atare. Nice *furorea mentei* numita fanatismu, ce'a ce se vede din nenumeratele virtuti, ce orn6u pre martiri, precum a fostu pacea sufletului si liniscea mintei, prudenti'a in respunsuri, umilinti'a, si celealalte mai susu insirate. Nece *asteptarea desierta dupa bunuri fiitorie*. Nu se pote neg6, c6 martirii la suportarea cu bravura a munciloru au fostu puternicu impinsi de sperarea gloriei ceresci; totusi deca acest'a ar' fi fostu *desierta si eronea*, atunci n'ar' fi potutu produce o constantia asia mare. Pote se fia si adeseori si este opiniunea eronea impreunata cu o pertinacia concomitata de constantia si fortitudine admirabile, dar' totusi pre c6tu tempu erorea si vitiulu nu potu se fia radecini'a si isvorulu ataroru virtuti *solide, eroice* si at6tu de *sublime*, in c6tu la filosofi etnici umbra de ele nu se afla, pana atunci persuasiunea eronea nu e suficienta la esplicarea martiriului, asia precum am aretatu, c6 a fostu acel'a in baserica in decursu de mai multi seculi. Dupa ce dara constanti'a martiriului pre cale naturale nu se pote esplic6, remane de adevratu ce'a ce d6ce in seclulu alu doilea baserica'a smirnense in celebr'a epistola despre martiriulu s. episcopu alu seu Policarpu. „Voinici'a, (martiriloru) toleranti'a si caritatea catra Dlu cine se nu o admire? Acestia cu tote c6 intru at6t'a er6u de sfasiati de lovituri, in c6tu li se vede6 si cele mai ascunse inchiaturi, totusi le-au suferitu asia in c6tu si celi de facia i compatime6u si plange6u: 6ra densii capetara at6t'a taria, in c6tu nece unulu dintre eli nece nu crasne6 nece nu geme6, aretandu tuturoru cumc6 martirii lui Christosu pre tempulu torturarei er6u peregrinati din corpu, seau mai bine „cumc6 Dlu li-a statu intru ajutoriu si a petrecutu impreuna cu densii“.

2) Ac6st'a *presentia a Dlui*, ac6st'a intrevinere speciale alui Ddiu mai evidentu apare, deca persecutiunile si martiriile le privimu c6 lupta, duelu, escatu intre baserica si superstitiunea pagana. C6-ci ce pote fi mai admirabilu de c6tu fugindu, suferindu, morindu, nu numai a nu fi invinsu, a nu succumbe, a nu pieri, ci mai alesu *a invinge, a preval6, a triumfi*? La obiectu vorbesce s. Chrisostomu in Isaia c. 2. n. 3. „Fortitudinea basericei mai puternicu si mai adeseori a fostu impugnata de c6tu templulu (judaicu); dara nece o data nu s'a lasatu in m6n'a opugnatoriloru, ci dela inimici mai multu a fostu facuta escelsa si ilustra. Atunci apar6 c6t'a martiriloru, atunci multimea confesoriloru, atunci se aretara anitele mai tari de c6tu fierulu, si chiaru de c6tu stelele er6u mai splendide, cu corpurile spintecate, inse cu inimile neinvinse ci invingutorie si incoronate. Cine a vediutu, cine a auditu, c6 mortea se castige corona, sugrumarea se reporteze victoria, ostea atunci se devina mai splendida c6ndu mai multi se sugruma de catra inimici?“ Si erasi „sau opugnatu 12 discipuli, totu pamentulu opugn6, inse celi ce se opugn6u au invinsu, cari opugn6u s'au devinsu, *oile au invinsu lupii*“.

Prin urmare, deca nu cumva vremu se negamu principiulu ratiunci indestulitorie, dupa ce o victoria si unu triumfu at6tu de stralucitu nu se pote aserie unci cauze naturali, trebue se conchidemu cu baserica'a din Smirn'a c6 martiriloru a astatu Domnulu si a petrecutu impreuna cu eli.

3) In urma cumc6 sangele martiriloru e testimoniulu adevrerului se p6te ved6 si din alta ratiune. Pentru-c6 deca unu testimoniulu cu at6t'a e de mai mare insemnatate cu c6tu mai multi omeni demni de credintia marturisescu

in favorea lui, atunci ce putem dice despre testimoniulu, a carui adeveratate o marturisescu nenumerati individi de tota etatea, conditiunea si de totu némulu, nu numai cu cuventulu ei chiar' si cu versarea sangelui. Si decar nime nu minte gratis, cu atâtu mai pučinu o potu face ast'a aceli nenumerati, cari pentru marturisirea loru suntu gat'a a suferi ori ce duritii, esilli, pierderea averiloru, torturi infioratorie ma chiar' si pierderea vietiei fora se aiba sperare de ceva dobanda lumésca. Inse multimea nefinita a martiriloru de tota etatea, conditiunea si nemulu, marturisescu impreuna despre acele fapte, pre cari se radiema religiunea crestina, si pentru cá marturisirea loru se nu pata vre o scadere fora vre unu folosu ori comoditate suferira ori si ce pentru ea, ba 'si versara chiar' si sangele. Asia dara testimoniulu acestei multimi intaritu cu sigilulu sangelui; deca numai nu se calca tote legile criticeii in petiore, trebue se-lu socótimu cá pre unu testimoniulu alu adeveratatei. Santulu Jeronimu dice: „Celui ce vede pre martiri a stá in o perseverantia atâtu de mare, a se torturá si in cruciaturile loru a se laudá, fora voia i vine se cugete cá *deca Evangeliiulu nu ar' fi adeveratu nece decum nu s'ar' apará cu sangele*“.

B. Comlosiu 1 Augustu 1883.

dupa Hurter

Laurianu Luc'a
parochu.

Inca odata tienerea secretului in sinodele provinciali.

In numerulu 95 din 30 Decembre st. n. alu Observatoriului unu corespondinte din dieces'a Lugosiulu vorbindu despre tienerea sinodului diecesanu dela Lugosiu, despre care amu amintitu si noi cu adausulu, cá vomu mai reveni la elu dupa ce vomu primi informatiuni mai detaiate, ne intréba, cum potemu noi sperá informatiuni mai detaiate, cându la pg. 332 foi'a nostra a sustienutu, cá unulu fia-care membru alu unui atare sinodu trebue se se oblige cu juramentu, cá nu va descoperi nimenuia nemicu din cele intemplete in sinodu, si cá dora speramu, cá ore careva din membrii sinodului respectivu si va calcá juramentulu?

Domnului respectivu i si respundemu, fora se avemu lipsa de multa bataia de capu, cá deca va mai luá inca odata la mana articululu dela pagin'a din Foi'a nostra citata de densulu, va aflá pana si in titululu articulului, cá in elu este vorb'a despre sinodele provinciali si nu despre sinodele diecesane, si apoi noi nu avemu cunoscintia se se fia tienutu in Lugosiu nice unu sinodu provincialu. Astu-feliu deca postesce se-i desleganu dificultatea, cá pentru ce legea acést'a s'a observatu si in sinodulu diecesanu dela Lugosiu atunci se ne puna altu-mintrule intrebarea. Este curiosu candu cineva cetesce asia superficialu, cátu nice nu scie, cá despre ce a cetitu. Apoi este chiaru ridiculu, cându pre bas'a unei cetiri asia superficiali se increde cineva asia tare, cátu cerca a prinde pre altii cu contradicteri, cari se afla numai in capulu cetitoriului, éra nu si alu scrietoriului Casulu acést'a ne areta, cu cáta cunoscintia tractéza unii omeni cauzele basericesci. Altu-mentrule lu asecuramu si pre Domnulu corespondinte, si pre ori si cine, cá pana candu omulu stá pre bas'a santeloru canone ale basericeii, si noi numai pre acele stámu si vomu stá, pana atunci nu-si contradice asia usioru. In atari contradicteri se incurca omulu numai dupa ce incepe a desconsiderá canonele, si a se intieplept mai pre susu de dispusetiunile cele prea intieplepte ale basericeii, cum facu pre la noi unii.

Apoi la intrebarea, cá cum voimu noi se primimu informatiuni despre sinodulu dela Lugosiu, respundemu erasi scurtu fora multa bațae de capu, cá

pentru a primi atari informatiuni nu este de locu de lipsa, cá ver unu membru se-si calce juramentul. Esista una cale legala si canonica, pre carea se potu castigá atari informatiuni, care o am amintitu si noi la pg. 375. Anume decretele sinodului la tempulu seu se publica. Pre calea acést'a asteptamu se vina si in manile noastre, cum au venitu cele dela Orade si Gherl'a si atunci apoi vomu avé informatiuni cátu se pote mai detaiate despre sinodu, fora cá se-si fia calcatu cineva juramentul.

In urma tare nenimerita este provocarea corespondintelui la siedintiele statului catolicu din Alb'a Juli'a, a caroru lucrari s'au publicatu in foi. Statulu catolicu nu este sinodu nice provincialu nice diecesanu. Prin urmare nu cade sub legile sinodeloru nice provinciale nice diecesane. Candu la noi s'au tienutu adunari analoge statului catolicu, atunci si la noi siedintiele au fostu publice, si pertractarile s'au publicatu numai decátu prin foi. Argumentu este congresulu sclasticu tienutu in Blasiu la 1873, congresele basericesci tienute in Blasiu la 1875 si in Gherl'a la 1874. Si cându in venitoriu se voru tiené atari congrese, atunci securu voru fi si ele publice cá in Alb'a-Juli'a.

Varietáti.

— In 10 Decembre st. a. c. s'a inceputu desbaterea in cas'a de susu a dietei Ungariei asupr'a proiectului de lege relativu la casatori'a civila intre Judei si crestini. Dintre illustrii nostri episcopi au fostu de facia la desbatere Escellentia S'a Prea Santítulu nostru Metropolitu de Alb'a-Julia Dr. Joanu Vancea de Butes'a si Ilustritatea S'a Episcopulu Gherlei Dr. Joanu Szabó. Proiectulu de lege duva una desbatere de 2 dile s'a respianu si nu s'a primitu de obiectu penturu desbaterea speciala in 11 Decembre cu 109 voturi contra la 103. Din partea Clerului a luat parte la desbatere Primatele Ungariei, Archiepiscopulu dela Caloccea si celu dela Agri'a si episcopulu Schlauch dela Satmariu, a carui vorbire a fostu unu adveratu capu de opera. Insemuamu, cá din totu episcopatulul ortodocsu romanescu seuu serbescu n'a luat parte nice unulu.

— Escellentia S'a Prea Santítulu Metropolitu s'a reintorsu dela Pest'a in 12 Decembre in Blasiu la resiedinti'a s'a sanetosu spre bucuria toturoru filoru sei sufletesci.

— Precumu amu cetitu in unele foi, Ilustritatea S'a Episcopulu Gherlei Dr. Joanu Szabó ar' avé de cugetu a caletori la Rom'a. Ne pare bine, cându prin asia ceva se da Santiei Sale Sumului Pontifice si Capu alu basericei ocasiune a se convinge, cátu de legata este baseric'a nostra romana unita de Santulu Scaunu alu Romei, de care tempu asia indelungatu prin vitregf'a temporiloru a fostu despartita. Dorimu, cá bnnulu Domnedieu se-lu conduca pre Ilustritatea S'a in pace, si se-lu readuca éراس in pace si sanetosu in midiloculu iabitului seu poporu.

— Evenementulu de di celu mai momentosu, cu care se ocupa tota pres'a europeana, este visit'a ce principele de corona alu Prusiei o a facutu in 18 Decembre st. n. Santiei Sale Sumului Pontifice Léonu XIII. Ce'a ce lumea infidela inainte de acést'a cu cativa ani n'ar' fi crediutu, ace'a astadi a vediutu, pentrucá unde voiesce Domnedieu, acolo nemicu nu-i stá in cale, ci tote i se pléca. Visit'a s'a intorsu principelui de catra Eminenti'a S'a Cardinalulu si Secretariulu de statu Jacobini in numele Santiei Sale.

Spre scientia. Unii din articlii inceputi in anulu acest'a nu s'au potutu fini pana acumu din lips'a spatiului. Prin acést'a inse prenumerantii celi noi nu voru pierde nemicu, de orece toti articlii, ce se voru continuá in anulu venitoriu, suntu de asia, cátu pre lenga tota legatur'a ce este intre partile lui din diversi numeri, totusi ideile din unulu fia-care numeru, si prin urmare si cele din anulu venitoriu, forméza ele de sine si singure unu totu logicu, a carui sensu nu se alteréza de locu nice prin cele premerse, nice prin cele urmatorie.

Editoriu si redactoriu responsabilu Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipograf'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.